

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Poskytování zooterapie v nemocnici z pohledu pacientů a pacientek

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program:

REHABILITACE

Autor: Petra Kymlová

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Motlová

České Budějovice 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Poskytování zooterapie v nemocnici z pohledu pacientů a pacientek*“ jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 15. srpna 2018

.....

Petra Kymlová

Poděkování

Děkuji vedoucí bakalářské práce PhDr. Lence Motlové za vedení práce a za odborné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala vedení zúčastněných nemocnic, zejména hlavním a vrchním sestrám nemocnic a dalšímu personálu, díky kterým mohlo být výzkumné šetření provedeno. Mé poděkování patří hlavně komunikačním partnerům za jejich ochotu a spolupráci. V neposlední řadě děkuji také rodině a přátelům, kteří mi poskytovali podporu po celou dobu zpracovávání práce. Jmenovitě bych ráda poděkovala zejména Bc. Denise Dufkové, Pavlu Kymlovi a Jaromíru Barhoňovi.

Poskytování zooterapie v nemocnici z pohledu pacientů a pacientek

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem zooterapie poskytované v nemocnicích z pohledu pacientů a pacientek. Mapuje poskytování zooterapie v nemocnicích Jihočeského kraje a jejího přínosu pro pacienty. Teoretická část je věnována popisu zooterapie a základní terminologii, jsou zde uvedeny základy jejího vývoje, rozdělení podle druhu zvířete, metod a forem, možnosti využití a přínosu pro klienty. V poslední kapitole teoretické části jsou popsána specifika, která se vážou na poskytování zooterapie v nemocnici.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zmapovat poskytování zooterapie jako podpůrné léčebné metody psychosociálního zdraví z pohledu pacientů a pacientek na lůžkových odděleních nemocnice. Pro dosažení tohoto cíle byly sestaveny dvě hlavní výzkumné otázky. Zvolen byl kvalitativní výzkum, dále byla využita metoda dotazování a technika polostrukturovaných rozhovorů. Pro tyto rozhovory byly určeny dva výzkumné soubory. První výzkumný soubor je tvořen pacienti dlouhodobě hospitalizovanými na lůžkových odděleních nemocnic v Jihočeském kraji, kteří se minimálně jednou zúčastnili zooterapie v nemocnici. Druhý výzkumný soubor byl tvořen pracovníky, kteří se podíleli na zajišťování poskytování zooterapie.

Výsledky byly zpracovány pomocí otevřeného kódování. Z výzkumu vyplynulo, že je zooterapie pacienty velmi vítaná a je pro ně přínosná zejména tím, že pacientům poskytuje vhodné přerušování nemocniční rutiny a kvalitní trávení volného času. Zooterapie dále zlepšuje náladu, umožňuje sociální kontakt a je pro pacienty motivačním prvkem. Výzkum také ukázal, že možnosti zooterapeutických týmů mohou být v současných podmínkách České republiky omezené (například časově, finančně, kapacitně), proto nedochází k využití veškerého potenciálu, který by zooterapie pro pacienty mohla mít.

Tato práce může posloužit nejen široké veřejnosti, která má o téma zooterapie zájem, ale i zooterapeutům, kteří se zajímají o poskytování zooterapie v nemocnicích, nebo by chtěli získat na zooterapii náhled ze strany pacientů a pacientek.

Klíčová slova

Zooterapie/ Felinoterapie /Canisterapie/ Nemocnice/ Pacient/

Providing Animal Assisted Therapy in the Hospital from the View of Patients

Abstract

This Bachelor's work deals with the topic of providing animal assisted therapy in the hospital from the view of the patients. It surveys providing of zootherapy in the hospitals situated in South Bohemian Region and its benefits for the patients. The theoretical part describes zootherapy and basic terminology. It shows the history of therapeutical use of animals, distribution by animal species, methods and forms used in zootherapy, possibility of using zootherapy and its benefits for clients. The last chapter focuses on the specifics of providing zootherapy in a hospital.

The aim of the practical part was to chart the situation of zootherapy as a supporting treatment of psychosocial health from the view of patients hospitalized in the inpatient ward. Two major research questions were posed to identify these goals. A qualitative research strategy has been used for research, using a polling method and a semistructured interview technique. Two research groups were established. First group consisted of patients who were long-term hospitalized in hospitals of South Bohemian Region, who participated on zootherapy provided in hospital at least once. Second team consisted of hospital personnel, who were helping with providing zootherapy.

The results were processed using the method of open coding and they confirmed that zootherapy is welcomed by the patients and is beneficial for them especially by providing distraction, mood improvement, allows social contact and is a motivational element. The research also showed that options of zootherapeutical teams can be limited (by time, financially, or by capacity) under the current conditions in the Czech Republic. That's why all the potential is not utilized.

This work can be used by the public interested in the topic of zootherapy, or can also be used by the zootherapists, who are interested in providing zootherapy in hospitals, or if they would like to learn about zootherapy from the view of the patients.

Key words

Zootherapy/ Dog Assisted Therapy/ Cat Assisted Therapy/ Hospital/ Patient

Obsah

Obsah	6
Úvod.....	8
1. Současný stav.....	10
1.1 Zooterapie	10
1.2 Historie zooterapie	10
1.2.1 Organizace působící v oblasti zooterapie	12
1.3 Dělení zooterapie dle kritérií.....	13
1.3.1 Dělení zooterapie dle druhu zvířete	14
1.3.2 Dělení zooterapie dle metody	15
1.3.3 Dělení dle formy zooterapie	17
1.3.4 Ambulantní program.....	18
1.4 Canisterapie.....	19
1.4.1 Pojem canisterapie	19
1.4.2 Působení canisterapie.....	20
1.4.3 Průběh canisterapie	20
1.4.4 Cíle canisterapie a cílová skupina klientů.....	21
1.4.5 Canisterapeutický tým	22
1.5 Felinoterapie.....	23
1.5.1 Pojem felinoterapie	23
1.5.2 Působení a průběh felinoterapie.....	24
1.5.3 Cíle felinoterapie a cílová skupina klientů	25
1.5.4 Felinoterapeutický tým	25
1.6 Specifikace zooterapie v nemocnici	26
1.7 Organizace zooterapie v nemocnici	27
2. Cíl a výzkumné otázky	29
2.1 Cíl práce	29
2.2 Výzkumné otázky.....	29

3. Metodika	30
3.1 Použité techniky a metody výzkumu	30
3.2 Výzkumný soubor	32
3.3 Realizace výzkumu	33
4. Výsledky	35
4.1 Výsledky - poskytování zooterapie v nemocnicích Jihočeského kraje	35
4.2 Výsledky - pacienti, kteří se zúčastnili zooterapie v nemocnici	36
4.2.1 Sociodemografické údaje.....	36
4.2.2 Průběh zooterapie	37
4.2.3 Přínos zooterapie.....	42
4.2.4 Shrnutí výsledků – pacienti.....	47
4.3 Výsledky - nemocnice, kteří zajišťují poskytování zooterapie	48
4.3.1 Sociodemografické údaje.....	49
4.3.2 Průběh zooterapie z pohledu personálu nemocnice	49
4.3.3 Přínos zooterapie z pohledu personálu nemocnice	52
5. Diskuze	55
6. Závěr	61
7. Seznam použité literatury	63
8. Seznam použitých zkratk	68
9. Seznam příloh	69

Úvod

„Dokud člověk nemiloval zvíře, část jeho duše zůstává neprobuzena.“

Anatole France

Pod pojmem zooterapie rozumíme v České republice terapii, aktivity i edukaci za asistence zvířat, které, díky interakci mezi zvířetem a člověkem, pozitivně působí na lidské zdraví. Cílem této interakce může být zlepšení fyzické kondice, psychického stavu, kognitivních funkcí a má také pozitivní vliv na sociálně-emoční oblast. Lidé jsou si vědomi pozitivních vlivů zvířat na člověka odedávna, první využití těchto pozitivních vlivů je datováno již do 8. století. Znovu se léčba za asistence zvířat (pet facilitated therapy) začala ve světě více rozvíjet v 70. letech 20. století v USA, u nás až po revoluci v roce 1989. Zooterapie se v České republice postupně stávala více rozšířenou, vycházely zde publikace na toto téma, vznikaly organizace a sdružení, konaly se konference a pozornost byla také věnována výcviku zooterapeutických týmů.

Postupně se tak zooterapie dostávala do různých zařízení (zejména zařízení sociálních služeb), a mezi větší počet klientů. V roce 2012 vyšel první sborník příspěvků, který se věnuje zooterapii, poskytované ve zdravotnických zařízeních. Právě od této doby dochází k většímu rozvoji zooterapie v nemocnicích, zejména jde o pacienty dlouhodobě hospitalizované, na odděleních následné péče, dětských odděleních, neurologii, sociálních lůžkách a podobně.

Právě pro pacienty dlouhodobě hospitalizované, kteří mohou být ohroženi depresí, smutkem, osamocněním, nebo jsou jen pohlceni denní rutinou v nemocnici, bez možnosti větší aktivizace, je zooterapie přínosná právě tím, že pomůže tuto rutinu rozptýlit, přivede pacienta na jiné myšlenky, zlepší náladu a rozveselí pacienta, poskytne mu sociální i fyzický kontakt, a tím podporuje uzdravování. Zvíře také pomáhá motivovat k pohybu a rozvíjení kognitivních funkcí, funguje jako prostředek k oživení vzpomínek, neodsuzuje a bezpodmínečně přijímá člověka takového, jaký je.

Tato bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Část teoretická je rozdělena do pěti kapitol a je v ní popsána základní problematika ohledně zooterapie, vysvětluje pojmy a vývoj, popisuje vliv zooterapie na člověka a také její průběh. Poslední kapitola teoretické části se věnuje specifikům zooterapie v nemocnicích. Praktická část

obsahuje cíle výzkumu, výzkumné otázky, metodologii výzkumu, charakteristiku výzkumného souboru a popis jeho realizace. Dále se věnuje samotnému zpracování výsledků a diskuzi s odbornou literaturou, kde jsou vyjádřeny i mé osobní názory na danou problematiku a závěr, kde je celá práce shrnuta.

1. Současný stav

1.1 Zooterapie

Pro pojem zooterapie existuje dle Matouška a kol. (2013), široké množství definic, u nás se setkáváme s pojmem „zooterapie“ nebo „zoorehabilitace“. Freeman (2007) uvádí, že jde o pozitivní, až léčebné působení zvířete na člověka. Dle této autorky zvíře zastává pozici koterapeuta, který pod vedením zooterapeuta pomáhá zprostředkovat člověku komunikaci s okolím světem, jde v podstatě o využití zvířat jako terapeutického prostředku. Terapie za podpory zvířat funguje jako psychická podpora, velmi úspěšně využívaná u psychických poruch, dokáže pomoci stimulovat jemnou i hrubou motoriku, zvíře také působí jako společník a motivátor k činnosti. proto přínos zooterapie spočívá v podpoře psychického i fyzického zdraví a také celkové pohody (Fine a kol., 2015).

Bajtlerová a kol. (2014) popisuje tento obor jako poměrně nový, hlavní průlom zooterapie nastal v 80. letech minulého století, bohužel v současné době stále není příliš zakotven v povědomí veřejnosti a mnohdy není uznáván ani odborníky. Svobodová a kol. (2014) definuje zooterapii jako aktivity za podpory zvířat, které jsou součástí ucelené rehabilitace. Sdružení Aura Canis (©2018) uvádí, že výhodou v kontaktu s člověkem představuje skutečnost, že zvíře přijímá člověka bez předsudků a podmínek, dokáže prolomit komunikační bariéry, vytvořit atmosféru pochopení a klidu, přináší pocit sounáležitosti a užitečnosti, dále kontakt se zvířetem a jeho přítomnost poskytuje člověku mnoho podnětů a může dokonce pomoci nahradit chybějící citovou vazbu. Zooterapie je tedy souhrnným pojmem, pro rehabilitační a psychosociální metody, které podporují zdraví a jsou založeny na pozitivní interakci člověka a zvířete (Matoušek a kol., 2013).

1.2 Historie zooterapie

Prvními domestikovanými zvířaty byli pes a koza, časový údaj o jejich domestikaci se liší, ale jak uvádí Lacinová (2007), mohlo se tak stát před 10-60 tisíci lety. Svobodová a kol. (2014) uvádí dobu domestikace psa před 12-14 tisíci lety. Právě pes se brzy po domestikaci stal pro pravěkého člověka životně důležitým spojencem i přítelem (Galajdová, 1999). Důkazem o blízkých vazbách mezi lidmi a některými zvířaty v pravěkých civilizacích může jako důkaz posloužit například společné pohřbívání zvířat s lidmi (Siebenburgerová, 2009). Představy o léčitelských schopnostech zvířat se pojí už s s animistickými náboženstvími (Šoltésová a Bosá, 2016).

Müller (2014) uvádí, že už v době starověkých civilizací byla zvířata využívána také při léčbě, pro jejich protistresové a antidepresivní působení na člověka. První zdokumentované využití zvířat se podle tohoto autora datuje do doby 8. století, do Gheelu v Belgii. Na klinice York Retreat v Yorkshiru, která byla určena pro psychiatrické pacienty, byla podpůrná terapie se zvířaty zavedena v 18. století, kdy šlo zejména o zahrádkářské práce a chov malých zvířat. Lacinová (2007) uvádí, že v 19. století doporučovali mniši z Yorku modlitby a zvířata jako terapii pro tělo i ducha, v tomto století také vzniká v Německu centrum pro epileptiky, kde bylo využíváno koček, psů, ovcí, koz i ptáků.

První využití zvířat k léčebným aktivitám v nemocnicích proběhlo v roce 1919 ve Washingtonu u psychiatrických pacientů, dále pak v roce 1942 v New Yorku při rekonvalescenci vojáků (Šoltésová a Bosá, 2016). Odendaal (2007) uvádí 80. léta 20. století jako dobu, kdy se humánně-animální interakce dostaly do obecného povědomí ve světě a také začaly probíhat různé výzkumy, konaly se vědecké konference, začalo se o této formě terapie psát v různých publikacích i časopisech. V roce 1961 byl publikován článek doktora Levinsona o pozitivních vlivech zvířat na terapeutický proces, kde popisuje, že bezpodmínečné přijetí a láska zvířete poskytuje dětem a dalším pacientům lepší podmínky se psychicky přizpůsobit jiným lidem (Altschiller, 2011.) Tielsch Goddard a Gilmer (2015) uvádí další výzkumnou a publikační práci Dr. Levinsona, dětského psychologa, který objevil pozitivní vlivy na své pacienty, kteří byli méně úzkostní, když byl v ordinaci přítomen jeho pes. Levinson je také považován za jednoho z největších průkopníků tohoto oboru.

Pro přehlednost uvádím následující události v bodech dle Lacinové (2007).

- a) V 80. letech 20. století vydali veterinární lékaři z Pensylvánské univerzity bibliografii k pet-facilitated therapy;
- b) V roce 1980 proběhl v Londýně kongres na téma Human/Companion Animal Bond;
- c) V roce 1992 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human-Animal Interaction Organizations);
- d) Česká republika se stala členem IAHAIO v roce 1995, prostřednictvím národní asociace AOVZ (Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům).

Postupně se využívání zvířat k terapeutickým účelům rozšiřovalo do dalších zemí. Praktickým využitím zooterapie a výzkumy této problematiky se začalo zabývat Německo, Kanada, Anglie, Rakousko, Švýcarsko, Holandsko, a další evropské země. V České republice se v 90. letech 20. století zasadili o rozvoj a využívání zooterapeutických metod zejména Matějček, Velemínský, Galajdová, Lacinová a další. Také vznikaly organizace, které pomáhají sjednocení metodologie a pravidel zooterapie (Lacinová, 2007).

V České republice však aktuálně neexistují zastřešující organizace pro canisterapii a felinoterapii, zejména proto není zatím sjednocena terminologie, vzdělávání a metodologie zooterapie, která je vykonávána dle dokumentů jednotlivých organizací, nebo zařízení a úspěšné splnění zkoušky není leckdy podmínkou pro vykonávání zooterapie. Jak autorka uvádí dále, jedním z dalších důvodů nejednotnosti je i fakt, že tento pojem není zatím zakotven v legislativě České republiky (Svobodová a kol., 2014.)

1.2.1 Organizace působící v oblasti zooterapie

a) International Association of Human-Animal Interaction Organizations

V překladu se jedná o Mezinárodní asociaci organizací pro interakci mezi lidmi a zvířaty, IAHAIO je celosvětové sdružení organizací, které se zabývají praxí, výzkumem a vzděláváním v rámci aktivit za pomoci zvířat, terapií za pomoci zvířat a výcvikem asistenčních zvířat. Tyto aktivity slouží k podpoření vazby mezi lidmi a zvířaty a respektujícímu přístupu ke zvířatům využívaných při aktivitách s lidmi (Mission and goals, © 2018). Dle Galajdové (1999) tato asociace koordinuje činnost členských organizací, vypracovává mezinárodní standardy, šíří informace mezi odbornou a laickou veřejnost a mimo jiné pořádá jednou za tři roky mezinárodní konference, kterých se od roku 1995 účastní i čeští zástupci. IAHAIO má více než 90 multidisciplinárních členských organizací a profesních asociací v celosvětovém měřítku (Mission and goals, © 2018).

b) Pet Partners

Tato organizace vznikla v USA v roce 1970 jako Delta Society, založil jí tým veterinářů a psychiatrů, kteří si všímali pozitivních interakcí mezi lidmi a zvířaty, proto se rozhodli věnovat se výzkumům této problematiky, které v 80. letech potvrdily, že působení zvířat pomáhá snížit stres, krevní tlak a úzkost. Delta society v roce 2012 změnila název na Pet

Partners (Who We Are, ©2018). V současné době patří Pet Partners k největším organizacím zabývajících se vztahem mezi člověkem a zvířetem, a jejich programy prezentují zvířata jako léčebné a podpůrné prostředky pro širokou skupinu klientů. Organizace také stojí za sestavením metodik a standardů praktické výuky zooterapie (Šoltésová a Bosá, 2016).

c) European Society for Animal Assisted Therapy

Jedná se v překladu o Evropskou asociaci pro terapii za pomoci zvířat, která vznikla v roce 2004 ve Vídni jako zastřešující organizace pro evropské organizace, které se věnují zooterapii. Jejím záměrem je propagace terapie za pomoci zvířat, podpora výzkumu a dalšího vývoje v této oblasti a také tvorba základních standardů a pravidel praktikování AAT, jedním z nejdůležitějších cílů si ESAAT určila profesionalizaci AAT a rozvoj vzdělávání osob, které tuto terapii provádějí (ESAAT, © 2018). Tato organizace také určila hodinovou dotaci pro vzdělávání osob praktikujících canisterapii, které je dvouступňové. Prvním stupněm je canisasistent a druhým je canisterapeut (Šoltésová a Bosá, 2016).

d) Česká hiporehabilitační společnost

ČHS vznikla v roce 1991 a jejím hlavním cílem je podporovat kvalitní a bezpečnou hiporehabilitační praxi. Jak je dále uvedeno na webových stránkách ČHS, Posláním této organizace je sdružovat zájemce o hiporehabilitaci, realizovat ji na odborné úrovni, poskytovat poradenství ohledně bezpečnosti, kvality a legislativní úpravy, dále vzdělávat odborníky, posuzovat způsobilost koní vhodných pro hiporehabilitaci a prosazovat vhodné zacházení s nimi (Poslání a cíle, © 2009-2016).

Výše nejsou uvedeny všechny organizace působící v oboru zooterapie, uvedeny jsou jen některé, se kterými jsem se v literatuře setkala nejčastěji.

1.3 Dělení zooterapie dle kritérií

Zooterapii můžeme rozdělovat dle druhu zvířete, které je při ní využíváno, metody zooterapie, formy, typu a počtu účastníků, nebo techniky, kterou je zooterapie prováděna (Freeman, 2007).

1.3.1 Dělení zooterapie dle druhu zvířete

V současné době je při zooterapii využíváno mnoho druhů zvířat, nejčastěji to však jsou psi, koně, kočky a další malá zvířata, jako jsou křečci, králíci, želvy, nebo morčata. Pro snadnější orientaci uvádím nejčastěji využívané druhy zvířat v České republice dle Freeman (2007). Jak uvádí Bajtlerová a kol. (2014), je v 53 % organizací využíváno pouze psů, 15 % organizací využívá některé z forem hipoterapie, 7 % organizací využívá felinoterapii, zbytek procentuálního zastoupení tvoří v tomto pořadí malí hlodavci, papoušci, fretky, činčily, ovce a kachny. Následující druhy zooterapie, budu podrobněji popisovat v následujících kapitolách.

a) Canisterapie

Tento pojem znamená využívání psa v zooterapii. Jde o vzájemné působení psa a člověka, které má pozitivní vliv na jeho zdraví. Zdraví je v tomto kontextu vnímáno podle WHO (Světové zdravotnické organizace) (Gajdalová, 1999).

b) Felinoterapie

Felinoterapie je pojem, který se užívá pro využití koček v zooterapii. Toto pozitivní působení je založeno na kontaktu kočky s člověkem, který přináší podporu zdraví tímto způsobem (Hypšová, 2007).

c) Hipoterapie

Hipoterapie je léčebné využití koně v zooterapii, Hiporehabilitace znamená, dle České hiporehabilitační společnosti, spolupráci odborníka a speciálně cvičeného a připraveného koně, za účelem zlepšení kvality života lidí se zdravotním znevýhodněním a speciálními potřebami (Oficiální slovník, ©2009-2016). Velemínský a kol. (2007) popisuje tyto dva pojmy, se kterými se v této problematice setkáváme a často dochází k jejich záměně, následovně: Hipoterapii vnímá tento autor jako rehabilitační metodu, která využívá pohyb koně, jeho přenos na člověka a psychologické působení na člověka při jízdě na koni. Hiporehabilitace je podle něj zastřešující pojem, pro všechny aktivity zahrnující rehabilitační působení na člověka za pomoci koní, zahrnuje rehabilitační ježdění na koni, které má hlavně fyzioterapeutický význam, dále může jít o ježdění léčebně pedagogicko-psychologické, nebo o parajezdectví, kdy se jezdectví věnují osoby se zdravotním

postížením. Hipoterapii se v této práci nebudu dále věnovat, vzhledem k tomu, že jsem se s touto formou zooterapie v českých nemocnicích nesešla.

d) Další druhy zvířat

Existují ještě další druhy zvířat, které je možné využít v zooterapii. Gardiánová a Hejrová (2015) popisují také využití fretek, morčat, ptáků, ryb, králíků, činčil a dalších druhů včetně hmyzu. Akvária s rybkami vnímají tyto autorky jako vhodné tam, kde není možný bližší kontakt s jinými zvířaty, u některých hlodavců dále upozorňují na jejich noční aktivitu, králíky vnímají jako jeden z nejvíce využívaných druhů po kočkách, často využívaných právě v nemocnicích, a morčata oceňují zejména pro jejich trpělivost. Také se můžeme setkat s pojmem farmingterapie. Dle Hlušičové a Gardiánové (2014) se jedná o léčebnou a preventivní metodu, kterou lze využít při výchově dětí i dospělých, zdravých, nebo sociálně, mentálně i fyzicky handicapovaných. Terapie probíhá prostřednictvím práce se zvířaty, ale jde zde o celý proces ošetřování a chovu zvířat různých druhů. Dle těchto autorek je farmingterapie považována za jeden z vhodných způsobů, jak integrovat osoby z nejrůznějších důvodů vyloučené ze společnosti. V rámci zooterapie poskytované v nemocnicích, je v Dobrovolnickém centru Lékořice využíváno široké spektrum zvířat. Jde, kromě psů a koček, například o zakrslé králíky, morčata, křečky, suchozemské želvy, nebo dokonce velké africké šneky (oblovky), které mají, mimo jiné, také pozitivní účinky na lidskou pokožku (Zooterapie, ©2018).

1.3.2 Dělení zooterapie dle metody

a) Animal Assisted Activities

V překladu jde o aktivity a činnosti za pomoci zvířat, prioritou je přirozený kontakt člověka se zvířetem. Tyto aktivity jsou zaměřeny zejména na zlepšení kvality života člověka a jeho sociálních dovedností (Svobodová a kol., 2014). Specifikem AAA je, že nemusí mít naplánovaný určitý léčebný cíl pro každou návštěvu u klienta a jde nejčastěji o hlazení a kontakt, hry, péči o zvíře, kdy jsou hlavním benefitem pro klienta příjemné pocity, prožitky a také jeho aktivizace (Metody canisterapie, ©2018).

Tato metoda zooterapie je využívána často v různých sociálních a školských zařízeních, zejména jde o domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, dětské domovy a další, ve zdravotnických zařízeních se tato metoda praktikuje méně často (Freeman, 2007). Aktivity za asistence zvířete se v tomto případě stávají volnočasovou

aktivitou, která je většinou plánována pro skupinu klientů v daném zařízení, provádí je dobrovolník, nebo vyškolený odborník ve spolupráci se speciálně vybranými zvířaty a není zde nutná garance ošetřujícího odborníka (Šoltésová a Bosá, 2016). Cíle pro AAA stanovuje zooterapeut, který tyto cíle konzultuje s klienty a pečujícími osobami (Bajtlerová a kol., 2014).

a) Animal Assisted Therapy

Jedná se o terapii za podpory zvířat. Důraz je kladen na zaměřený kontakt zvířete s člověkem, kdy je hlavním cílem zlepšit fyzický či psychický stav klienta a tím podpořit jeho léčebný a rehabilitační proces. (Svobodová a kol., 2014). Terapie probíhá formou polohování, procvičování motoriky, zlepšování komunikace a sociálních dovedností, péče o zvíře, procvičování paměti a podobně (Freeman, 2007). Cíle této metody jsou individuální pro každého klienta a stanovuje je profesionál (fyzioterapeut, lékař, psycholog a podobně), který má informace o stavu klienta a cílech léčby, o zooterapii je vedena odborná dokumentace (IAHAIO White Paper, 2014).

Zooterapeut se při AAT stává součástí multidisciplinárního týmu, složeného z odborníků pečujících o klienta (pokud má zooterapeut požadované vzdělání, je možné, aby prováděl zooterapii sám s otestovaným zvířetem, v případě laika je nutné, aby byla zooterapie prováděna ve spolupráci s profesionálem) (Metody canisterapie ©2018). Cílovou skupinu klientů pro tento typ zooterapie tvoří nejčastěji osoby se zdravotním postižením, lidé nemocní či hospitalizovaní, nebo lidé s psychickými poruchami (Bajtlerová a kol., 2014).

b) Animal Assisted Education

Vzdělávání za asistence zvířat spočívá ve vzdělávání osob za pomoci zvířat., kdy je kontakt člověka a zvířete zaměřený na rozvoj jedince, zlepšení motivace k učení a zodpovědnosti, zlepšení sociálních dovedností, nebo také k odbourání výchovných problémů a poruch (Freeman, 2007). Zooterapie probíhá zejména formou skupinových přednášek a kroužků, nebo jako individuální zooterapie v případě specifických poruch učení, poruch chování atp. Zooterapeut při určování cílů a provádění zooterapie spolupracuje s pedagogy, případně i se zákonnými zástupci (Bajtlerová a kol., 2014).

c) Animal Assisted Crisis Response

Tato metoda zooterapie je popsána jako krizová intervence za pomoci zvířat, kdy má kontakt zvířete a člověka v krizi pozitivní vliv na zmírnění stresu a úzkosti, čímž pozitivně ovlivňuje psychický i fyzický stav člověka a přispívá tak ke stabilizaci situace (Svobodová a kol., 2014). Podle Eaton-Stull (2016) pomáhají psi usnadňovat krizovou intervenci díky třem faktorům, které jsou důležité pro zvládání krizí. Jedná se o empatii, přijetí a opravdovost. Dále autorka uvádí výhodu mlčení, kterou představují psi (a další zvířata) v krizové intervenci, kdy pouze tiše naslouchají a utěšují, poskytují lásku a přijetí bez ohledu na klientovu situaci, chování, nebo vzhled, proto může krizová intervence za pomoci psů vytvořit zástupné vztahy, díky kterým umožní odborníkům pracujícím s lidmi v krizi rychlejší a efektivnější pomoc.

Klienty této metody bývají například oběti katastrof, trestných činů nebo násilí a lze zde využít například tyto techniky jako je hlazení a kontakt se zvířetem, podávání pamlsků, vcítění se do klientovy situace a prožívání, motivace k rozhovoru (Bajtlerová a kol., 2014). Dle této autorky však musí zooterapeut i jeho zvíře mít zkušenosti s různou klientelou, být psychicky odolný a musí umět zvládat krizové a stresové situace

Dle dokumentu IAHAIO White Paper z roku 2014 jsou metody děleny nově, jak je uvedeno níže v textu. V literatuře se tak můžeme setkat s novým i starším dělením metod.

d) Animal Assisted Intervention

Jedná se o intervence za asistence zvířat, které jsou zaměřené a strukturované na začlenění zvířat do oblasti zdraví, vzdělávání a dalších služeb pro člověka (jedná se například o sociální služby), za účelem léčebných přínosů pro člověka. AAI tedy zahrnují odborníky, kteří mají znalosti ohledně zvířat i lidí a dále se tyto zooterapeutické týmy jsou dále začleněny do formálních metod rozdělených na Animal Assisted Therapy, Animal Assisted Education (Pedagogy) a Animal Assisted Activities (IAHAIO White Paper, 2014).

1.3.3 Dělení dle formy zooterapie

Následující rozdělení zooterapie dle forem, kterými může být poskytována, je čerpáno od autorek Freeman (2007) a Galajdové a Galajdové (2011), Metody canisterapie (©2018) a Svobodové a kol. (2014).

a) Návštěvní program

Jde o formu zooterapie, kdy zooterapeut a jeho zvíře (koterapeut), případně další odborníci v zooterapeutickém týmu, pravidelně docházejí do domácnosti klienta, nebo do zařízení, kde klient bydlí, nebo tam dochází. Tato forma je jednou z nejrozšířenějších v České republice.

b) Jednorázové aktivity

Tato forma je spíše určena pro širokou veřejnost, nebo specificky zaměřený okruh lidí. Jde o jednorázové přednášky, ukázky zooterapie a podobně.

c) Pobytový program

Pobytový program se většinou uplatňuje na táborech, různých pobytech, nebo výcvikových programech. Zooterapeutický program probíhá pravidelně po celou dobu pobytu. Cílem těchto táborů je pozitivní působení na změnu zdravotně sociálního stavu dítěte, zlepšení integračních tendencí a komunikace ve skupině.

d) Rezidentní program

Jde o pobyt zvířete přímo u klientů v zařízení. Zvíře zde obvykle stráví celou směnu, nebo určitý časový úsek dne, spolu s psovodem, kterým bývá nejčastěji někdo z personálu zařízení. Při využívání této formy se musí zvýšeně dbát na prevenci přetěžování zvířete, které by mělo pracovat jen 1-2 dny v týdnu. Rezidentní forma bez stálého pána se u canisterapeutických psů nedoporučuje.

1.3.4 Ambulantní program

Jedná se o situaci, kdy je zooterapeutické zvíře přítomno v ordinaci, nebo kanceláři specialisty, ke kterému klient dochází. Může se jednat například o psychologa, nebo speciálního pedagoga. Zvíře zde pomáhá odbourávat stres a strach. Také pomáhá překonat komunikační bariéry.

e) Program péče o zvíře

Tato forma zooterapie pomáhá klientovi zlepšit pracovní návyky, zlepšuje motivaci k činnostem a také pomáhá vytrénovat zodpovědné chování. Klient je pověřen péčí o zvíře v daném zařízení, nebo může docházet na farmu apod.

f) Zooterapie s asistenčním zvířetem

Asistenční zvířata jsou určena lidem se zdravotním postižením, aby jim pomáhala se co nejlépe začlenit do běžného života a stát se samostatnými. Nejčastěji jsou k této formě využíváni psi, kteří projdou speciálním výcvikem a následně jsou předáni přímo člověku se zdravotním postižením, nebo někomu z rodiny, který je odborně zaškolen a následně plní funkci zooterapeuta. Zvíře tedy pobývá v domácnosti s klientem, proto se musí zvýšeně dbát na odpočinek a volné aktivity zvířete tak, aby nedocházelo k jeho přetěžování (IAHAIO White paper, 2014).

Zooterapeutické aktivity se dají různě kombinovat, lze využít různé formy, druhy zvířat, nebo dokonce zooterapii kombinovat s dalšími doplňujícími terapiemi, jako je například arteterapie, aromaterapie, nebo muzikoterapie. Autorka dále popisuje, že zooterapie může působit jako přípravná a motivační fáze před dalšími programy, nebo činnostmi, které navazují na zooterapii, která zde působí jako vhodná příprava a motivace k činnostem (Freeman, 2007). Základní formy canisterapie (© 2018) a Bajtlerová a kol. (2014), dále dělí formy zooterapie ještě na aktivní, kdy probíhá přímý kontakt se zvířetem, pasivní, kdy je klient pouze pozorovatelem (jde například o umístění akvária do pokoje) a dále také na skupinovou a individuální formu.

1.4 Canisterapie

1.4.1 Pojem canisterapie

„Canisterapie doslova znamená léčba pomocí psa, je to duši hojící pocit, který v nás zanechává kontakt s milým a bezprostředním psem, pocit, že nejsme sami, že někoho zajímáme a že někdo nás má rád a těší nás“ (Galajdová a Galajdová, 2011, s. 15). Jde o pojem specifický pro Českou republiku, jehož autorkou se v roce 1993 stala Jiřina Lacinová, která je považována za jednu z hlavních průkopnic canisterapie u nás. Dále je autory uvedena jedna z nejdůležitějších definic, kdy je canisterapie vnímána jako součást metod, které jsou využívány k podpoře psychosociálního zdraví lidí, při níž se využívá přítomnosti psa (Pojem a vývoj, ©2018).

Psi jsou považováni za charismatická, družná a společenská zvířata a mohou tak snadno pomoci navázat kontakt s cizími lidmi a motivovat k pohybu a činnostem. Autor také dále popisuje benefity kontaktu s terapeutickým psem, zejména redukci stresu a osamění u

seniorů a hospitalizovaných pacientů. Výzkumy dle toho autora ukázaly, že k uvolnění stresu dochází již po pěti minutách kontaktu se psem (Fine, 2011).

1.4.2 Působení canisterapie

Pes na člověka působí mnoha faktory a má v životě člověka mnoho rolí. Je to oddaný společník, chápatel kamarád, hlídač nebo pomocník. Pes při canisterapii působí jako koterapeut, funguje jako prostředník mezi klientem a zooterapeutem (Fine, 2015). Stančíková a Šabatová (2012) rozděluje oblasti působení canisterapie následovně: Sociálně-emoční oblast, kognitivní oblast, tělesná oblast a komunikační oblast. Bajtlerová a kol. (2014) popisuje využití léčebných vlivů psa a jejich přínos pro klienta odlišně. Pro přehlednost uvádím pouze v bodech:

- a) Rozvoj jemné a hrubé motoriky,
- b) prohřívání a stimulace částí těla polohováním,
- c) motivace k činnostem,
- d) výchovný prostředek,
- e) zlepšování komunikačních schopností a rozvíjení smyslů,
- f) interakce s okolím a sociální kontakt,
- g) orientace v prostoru,
- h) podpora psychického stavu.

1.4.3 Průběh canisterapie

Před zahájením kontaktu zooterapeutického týmu s klientem nebo skupinou klientů, je třeba domluvit průběh a organizaci zoterapií s organizací, kde se bude konat, případně s klientem a jeho rodinou, dále se zjišťuje, za jakých podmínek bude canisterapie probíhat (kdy, jak často, jakou formou, kde, s kým) a také jakými pravidly se budou účastníci canisterapie řídit. Dle autorky jsou také důležité dokumenty, které ošetřují souhlas klienta s účastí při canisterapii, mlčenlivost zooterapeuta apod. (Eisertová, 2007b).

Dle Müllera (2014) nemá canisterapie přesně určené schéma, sleduje však cíle klienta, které jsou, zejména v případě AAT, stanovovány klientem a multidisciplinárním týmem, do kterého patří odborníci i zoterapeut. Schmitz a kol. (2017) popisuje tyto fáze AAT: seznámení, pozorování, vlastní kontakt a rozloučení. Dle této autorky jsou využívány tyto postupy: volné interakce (například hraní se psem), řízené interakce (zaměření na dané cíle) a rituální interakce (například rozloučení, podávání pamlsku, zaštekání). Müller

(2014) popisuje fázi úvodní, relaxační a závěrečnou. V úvodní části jde o seznámení klienta se zvířetem a získání pocitu důvěry a bezpečí. Relaxační fázi autor popisuje jako prožitkovou, dochází k bezprostřednímu kontaktu se zvířetem, klient získává silný emocionální prožitek, dochází k předávání energie, uvolnění a relaxaci a také aktivitě ze strany klienta, například procvičení jemné a hrubé motoriky. Závěrečná část je pak zaměřena hlavně na zklidnění a zhodnocení canisterapie, rozloučení, pochválení a ocenění psa i klienta.

Zooterapie s dalšími druhy zvířat probíhá stejně a řídí se podobnými principy, proto je uvádím pouze jednou.

1.4.4 Cíle canisterapie a cílová skupina klientů

Canisterapie se obecně dá využít u široké škály klientů, pokud nedojde ke kontraindikaci jako je například strach ze psů, alergie na srst, některá těžká onemocnění, kde hrozí přenos zoonóz, nebo při nezájmu klienta o terapii (Bajtlerová, 2014). Fine (2015) uvádí, že je canisterapie přínosná, například pro lidi s různými formami postižení, geriatrické klienty, klienty pobývajících v různých pobytových zařízeních (zdravotnických, sociálních aj.), logopedické klienty, klienty s epilepsií, psychiatrické klienty, dětské pacienty apod. Obecně lze canisterapii úspěšně využít tam, kde hrozí osamocení klienta, přerušování jeho sociálních vazeb, pocitu nejistoty, méněcennosti a strachu, nízká motivace a nízké sebevědomí, nedostatečná zodpovědnost atp. (Müller a kol., 2014).

Autorky Stančíková a Šabatová (2012) rozdělují cílovou skupinu klientů na děti, dospělé a seniory. Dle těchto autorek se u dětí canisterapie nejčastěji využívá pro rozvoj fantazie, uspokojování citových potřeb a fyzického kontaktu, dále podporuje samostatnost, posiluje sebevědomí, pomáhá při řešení konfliktů v rodině, podporuje schopnost empatie, navozuje pocit bezpečí a psychické rovnováhy. Dle výsledků z výzkumu prováděného na letním integračním táboře pro děti, s intenzivně praktikovanou canisterapií, došlo u dětí zejména ke zlepšení komunikačních dovedností, vztahu a odpovědnému chování ke psům, psi zde fungovali jako motivační prvek a také přispěli ke zlepšení sociálních dovedností dětí a integrace v kolektivu (Eisertová a Švestková, 2011). U dospělých patří mezi hlavní přínosy motivace klienta ke spolupráci, aktivizace a uvolnění komunikačních bariér, také může dojít ke zlepšení začleňování do společnosti a u seniorů může canisterapie snižovat pocit osamění, udržuje klienta aktivního, zlepšuje komunikační prostředí v institucích, kde se můžeme s touto cílovou skupinou setkat, dále může pes

zprostředkovávat kontakt s vnějším světem, motivuje klienta k různým činnostem a přispívá k pozitivnímu psychickému rozpoložení, což může následně ovlivnit i zdravotní stav seniora (Stančíková a Šabatová, 2012).

Všeobecnými cíli terapie za asistence zvířat, v tomto případě psů, je dle Šoltésové a kol. (2016) udržení, zachování a rozvoj kognitivních, fyzických a emocionálních funkcí. Cíle canisterapeutického působení, stanovuje dle situace a formy zooterapie odborník, nebo zoterapeut ve spolupráci s klientem, případně jeho rodinou, nebo ošetřujícím personálem, tyto cíle se stanovují vždy individuálně, na míru danému klientovi, čerpá se při tom z komplexní diagnózy a dostupných informací. Dle autorky by hlavním zdrojem měl být klient sám, který do procesu canisterapie vstupuje s určitými potřebami, přáními, zájmy a dovednostmi (Tichá, 2007a). Při průběhu canisterapie je nutné mít na paměti, proč ji děláme a čeho chceme dosáhnout. Zároveň je potřeba myslet i na psa, který by měl brát canisterapii i jako určitý druh zábavy, ze které má i on radost, nejen jako práci (Loučka, 2005).

1.4.5 Canisterapeutický tým

Základní sestavu pro výkon canisterapie tvoří pes a jeho psovod, v literatuře se však terminologie liší, proto se můžeme při pojmenování psovoda setkat také s označením zoterapeut, canisterapeut, nebo canisterapeutický pracovník (Eisertová, 2007). Mezi psem a canisterapeutem musí vzniknout úzký vztah, kde panuje vzájemná důvěra a respekt, jejich vztah musí být stabilní a navzájem se musí dobře znát, aby mohla být zoterapie úspěšná a bezpečná pro klienty i psa a psovoda samotného (Tichá, 2007b). Svobodová a kol. (2014) uvádí, že pes tvoří stejně jako canisterapeut 50 % týmu, canisterapeut však nese 100 % zodpovědnost. Canisterapeut by dle této autorky měl splňovat následující podmínky: vlastní otestovaného psa vhodného k provádění canisterapie, splnil odborný kurz, nebo má odpovídající vzdělání (např. zdravotník, psycholog, speciální pedagog), má kynologické zkoušky, tudíž zkušenosti s výcvikem a výchovou psa a chová se k němu laskavě, citelně a čitelně, vede dokumentaci o prováděných zoterapiích a o zdravotním stavu psa a vnímá jeho potřeby, má sociální dovednosti a osobnostní předpoklady pro práci s lidmi, umí s nimi jednat, je empatický a má schopnost aktivně naslouchat. Je seznámen s problematikou cílové skupiny klientů, je diskrétní, ctí soukromí klientů, nezneužívá osobní údaje, dokáže číst projevy psa a reagovat na ně s předstihem.

Canisterapeutický pes musí být v první řadě správně vybrán, důležité jsou vrozené povahové rysy, které pozdější výchova nemůže již zcela ovlivnit, proto jsou pro zooterapii většinou vybírána štěňata, u kterých lze geneticky předpokládat žádoucí povahové, zdravotní a exteriérové rysy (Eisertová, 2007). Měli by to být psi afiliativní, důvěřující lidem, ochotni spolupracovat a schopni snést zátěž, ne však psi příliš aktivní, nebo reaktivní (Šoltéssová a Bosá, 2016). Dle Svobodové (2014), je obecně vhodnější zvíře s vyrovnaným temperamentem, ale kromě dědičných dispozic, je rozhodující průběh socializace, výchovy a výcviku psa. Dle Forda (2004), je velmi důležité správně přiřadit povahové vlastnosti psa a jeho konstituci k cílové skupině klientů. Autor uvádí příklad, kdy nespěšný pes může být přetěžován v dětském domově, přesto se může výborně hodit do domova pro seniory.

Canisterapeutický pes se následně musí podrobit testování a zkouškám. Autorka uvádí jako příklad zooterapeutického testování v ČR organizace SVOPAP, nebo Pomocné tlapky o.p.s., přičemž všechny zkušební řady vycházejí z organizace Pet Partners. Mezi disciplíny patří: testování povahy, kontakt psů se psem, chůze na vodítku, reakce na cizí osobu a prostředí, reakce psa na hlazení a omezování v pohybu, celková prohlídka psa, reakce na hluk a rušivé podněty, reakce na invalidní vozík a osobu o berlích, podávání jídla a pamlsku, vzrušivost psa, týmová práce a společenské a přátelské chování psa (Bajtlerová a kol., 2014). Dále autorka uvádí, že se sleduje zejména spolupráce týmu a radost psa z kontaktu s lidmi, psi, kteří projeví agresivitu, musí být vyřazeni.

1.5 Felinoterapie

1.5.1 Pojem felinoterapie

Felinoterapií rozumíme využití koček v rámci zooterapie, kdy je využíváno pozitivního působení mezi kočkou a člověkem, které má za následek podporu zdraví (Hypšová, 2007). Tento pojem je specifický pro Českou a Slovenskou republiku, v zahraničí se s ním většinou nesetkáme, protože terapeutické působení koček bývá sloučeno se zooterapií prováděnou pomocí psů (Bajtlerová a kol., 2014). Termín by měl zahrnovat pouze AAT, ale v České republice zdomácněl pro všechny metody, proto pod felinoterapii řadíme také AAA, AAE a AACR (Kohoutová a Gardiánová, 2013).

Využití koček pro terapeutické účely nemá zatím takovou tradici jako využití psů, v současné době se však postupně začíná prosazovat a je čím dál častější i přesto, že kočky

nelze využít ve všech případech jako psy nebo koně, mají však množství výhod, které je činí vhodnými a jedinečnými při využití v zooterapii. Dle autorky jde zejména o běžnou dostupnost, nenáročnost chovu, menší tělesnou konstituci, empatii a specifickou komunikaci s člověkem (Bajtlarová a kol., 2014).

1.5.2 Působení a průběh felinoterapie

Základem působení koček jako koterapeutů, je kromě výhod zmíněných výše, také výborná schopnost intuice a pozitivní energie, kterou kolem sebe přirozeně šíří. Kočky dokážou navodit příjemnou atmosféru a prolomit případné komunikační bariéry mezi klienty a odborníky (Felinoterapie, ©2018). Zejména proto jsou kočky často využívány v psychoterapii, kdy zvíře působí jako sociální katalyzátor, uvolňuje stres a pomáhá překonávat komunikační bariéry (Greiffenhagen a Buck-Werner, 2012). Dle Kohoutové a Gardiánové (2013) pomáhají kočky těmto pacientům zlepšit sebedůvěru a sebekontrolu a komunikaci s ostatními. Přítomnost kočky (ať už v rámci terapie, nebo jen její chov), může pro daného člověka vytvořit nový smysl života a pocit užitečnosti. Motivuje člověka k různým činnostem, a tím také zmírňuje osamělost, kterou mohou pociťovat například senioři v pobytových sociálních službách, nebo právě dlouhodobě hospitalizovaní. Kočky mají vyšší tělesnou teplotu, jsou proto ideální k prohřívání končetin, jejich předení a mléčná chuze poskytuje klientovi okamžitou pozitivní zpětnou vazbu (Bajtlarová, 2014). Dle Reisause (2003) má také předení kočky velmi uklidňující vliv a hlazení kočky může být dokonce více uklidňující než čtení, nebo spánek, jak dokázal v 80. letech švýcarský výzkumník Dennis C. Turner. Dle Linder a kol., (2017) se díky působení koček snižuje krevní tlak a tepová frekvence, dochází ke zmírnění stresu a úzkosti a u seniorů dochází ke stimulaci paměti a procvičování jemné i hrubé motoriky.

Fáze průběhu felinoterapie probíhají podobně jako je tomu u canisterapie, proto je blíže nerozvádím. Vlastní kontakt je charakteristický tím, že kočka, díky své menší hmotnosti, může být položena přímo na klienta (na podložku, nebo pokrývku) a může tak navštěvovat pacienty přímo na lůžku (ten může zvíře hladit, chovat a prožít kontakt ním, který přináší klientovi libé pocity (Kohoutová a Gardiánová, 2013). Felinoterapie bývá doplňována rozhovorem zooterapeuta a klienta, případně některou další oblíbenou činností (předčítání z knihy, lehká hudba apod.), děti mohou na kočce popisovat části těla nebo barvy, mohou jim být vyprávěny příběhy o kočkách, mohou kočky malovat, mohou je česat, hrát si s nimi apod. (Hypšová, 2007).

1.5.3 Cíle felinoterapie a cílová skupina klientů

Felinoterapie může nalézt uplatnění u široké skupiny klientů, platí zde podobné kontraindikace, jako jsou popsány výše u canisterapie. Nejčastěji se s využitím koček v terapii setkáme u dětí a seniorů, působí zde jako psychická podpora při řešení různých krizí (úmrť partnera, rozvod rodičů apod.), kočky totiž mohou zmírňovat stresové situace a navozovat optimismus. Dále dle autorky mohou pacientům po chirurgickém zákroku pomáhat zmírňovat bolest, v kolektivu dětí zase dopomáhají ke korekci chování. (Bajtlarová a kol., 2014). Autorky Kohoutová a Gardiánová (2013) popisují také úspěšné působení koček u psychiatrických klientů, kteří trpí například depresí, fobiemi, nebo závislostmi, dále u lidí osamělých (často seniorů), nebo u lidí s demencí a také u dětí po dětské mozkové obrně. Autorky spatřují pozitivní vliv především při hlazení kočky, kdy jsou pomocí chlupů stimulována nervová zakončení a také vliv předení a mňoukání na psychiku klienta. U dětí dle autorek dochází ke zlepšování komunikace a pochopení zvířecího chování, u dětí s postižením může felinoterapie pomáhat uvolňovat křeče a motivovat k pohybu a dalším činnostem.

Tento typ terapie je tedy vhodný u všech skupin klientů, kterým může pomoci některý z výše uvedených účinků, základní podmínkou je pozitivní vztah klienta ke kočkám. (Nerandžič, 2006). Obecným cílem je motivace klienta k aktivitě, jeho relaxace a uvolnění, navození příjemných pocitů, individuálně se pak průběh a působení terapie za pomoci koček přizpůsobuje klientovi a jeho potřebám (Hypšová, 2007).

1.5.4 Felinoterapeutický tým

Tým v rámci felinoterapie tvoří kočka a její chovatel (zooterapeut), do týmu mohou patřit i další chovatelé s kočkami, nebo odborníci pro práci s klienty, např. fyzioterapeut, psycholog nebo lékař (Hypšová, 2007). Výběr vhodné zooterapeutické kočky závisí hlavně na vhodné povaze, která by měla být klidná, vyrovnaná, přátelská a trpělivá, další nezbytnou podmínkou je radost zvířete z kontaktu s člověkem a také správné přiřazení povahy zvířete k cílové skupině klientů (Kohoutová a Gardiánová, 2013). I když na původu, plemenu nebo pohlaví kočky příliš nezáleží, kotě po terapeutických rodičích má větší pravděpodobnost žádoucích vlastností. Dle autorky mezi nejčastější plemena koček využívaných k felinoterapii patří: kočky domácí, siamské kočky, perské kočky, Ragdoll a další (Bajtlarová a kol., 2014).

Základním kritériem je vynikající zdravotní stav zvířete, návyk na kontakt s cizími lidmi a absence agresivity. Kočka by také měla být zvyklá na změnu prostředí a umět zvládat cestování (Felinoterapie, ©2018). Autoři Hahsler (2011) a Kohoutová a Gardiánová (2013) se shodují na tvrzení, že kočku nelze vychovat a vycvičit tak lehce, jako je tomu u psů, zejména proto, že kočky jsou individualistické osobnosti a fixují se spíše teritoriálně. Výchov kotě by měl začít již ve třech měsících věku, kotě by se mělo od malička plně socializovat a zvykat si na přítomnost lidí, vhodné jsou především kočky ze zcela domácího chovu, které se nepohybují volně venku, zejména kvůli prevenci přenosu nález (Jaká kočka je vhodná pro felinoterapii, © 2018).

Kočky využívané v návštěvní službě by kromě zdravotních a hygienických podmínek měly projít zkouškami a testováním, žádný zákon v ČR však bohužel nestanovuje podmínky pro felinoterapii (nároky na terapeutickou kočku, zooterapeuta, nebo průběh), proto záleží na dohodě mezi zařízením, kde je felinoterapie prováděna, a zooterapeutem, případně organizací, která terapii zajišťuje (Hypšová, 2007). V roce 2001 byla Nezávislým chovatelským klubem vypracována Metodika návštěvní služby a Zkušební řád, podle kterého probíhá zaškolení a testování felinoterapeutického týmu (Nezávislý chovatelský klub, © 2018).

1.6 Specifikace zoterapie v nemocnici

Zoterapie v nemocnicích, se kterou jsem se setkala, byla uplatňována právě na odděleních následné péče, kde velkou část pacientů tvoří senioři, jejichž stav již nevyžaduje pobyt na akutním lůžku nemocnice, z různých důvodů však zatím není možné umístit tyto pacienty do domácí péče (1. oddělení následné péče, ©2018). Dále je autory uvedeno, že mezi léčenými chorobami na těchto odděleních převažují nemoci interního charakteru (nemoci vnitřních orgánů a poruchy vnitřních procesů v těle, například kardiovaskulární onemocnění, nemoci trávicího traktu), velkou skupinu nemocných tvoří nemocní po úrazech, operacích, nejčastěji pohybového aparátu, v těchto případech vyžaduje léčba a rehabilitace delší dobu, s ohledem na věk pacientů a povahu onemocnění

Tito geriatrickí pacienti často nemají příliš optimistický výhled na zlepšení svého stavu, dlouhodobé, nebo nevléčitelné nemoci působí, dle Galajdové a Galajdové (2011) u pacientů depresi, omezený sociální kontakt, zhoršení hybnosti, poruchy spánku a další problémy. Tato autorka také dále uvádí, že právě u těchto pacientů je velmi důležitý holistický přístup k člověku, kdy je kladen důraz na všechny aspekty lidské bytosti.

V rámci tohoto přístupu je velmi vhodné využití technik zooterapie, muzikoterapie, arteterapie a dalších alternativních a doplňujících léčebných metod. Na léčbě a ošetřování pacientů v nemocnicích se podílí zejména moderní technika a práce ošetřujících je více soustředěna na výkony a výsledky, často proto může dojít k situaci, kdy se člověk stává objektem péče, nikoli partnerem podílejícím se na rozhodování o své osobě (Holmerová a kol., 2013).

Gardiner a kol. (2016) uvádí, že osamělost a sociální izolace jsou hlavními problémy právě u seniorů a jsou spojeny s negativními dopady na fyzické a psychické zdraví. Nedávné výzkumy dle ukázaly, že osamělost a izolace má u seniorů za následek méně pohybu, větší spotřebu cigaret, více chronických nemocí a depresí a více pobytů ve zdravotnických a sociálních zařízeních. Tyto pocity mohou být navíc umocněny dlouhodobou hospitalizací, kdy je člověk vytržen z domácího prostředí, jsou přerušeny nebo omezeny jeho běžné sociální kontakty a často je také odloučen od svých domácích zvířat, která pro ně často představují důležité společníky (Galajdová a Galajdová, 2011).

Při praktikování zooterapie v nemocnicích se také můžeme setkat se seniory trpícími demencí, kterých dle Göhnera a kol. (2018) bude v následujících letech stále přibývat. Motlová (2011) uvádí možné specifické chování, které může být pro zooterapeutický tým nejasné a nesrozumitelné (například neochota, nezájem, agresivita), proto je žádoucí, aby zooterapeut dobře znal projevy demence, uměl si je vysvětlit a správně na tyto pacienty reagoval a komunikoval s nimi.

1.7 Organizace zooterapie v nemocnici

Svobodová a kol. (2014) uvádí, že se ve zdravotnických zařízeních v rámci zooterapie využívají nejčastěji psi a koně, méně často pak jde o kočky, králíky a jiné drobné hlodavce, výjimečně se lze setkat s mravenci, želvami, nebo šneky. Za sebe musím uvést, že jsem se v rámci navštěvování nemocnic nesečkala s žádným případem využití koní. Dále autorka uvádí léčebny dlouhodobě nemocných a psychiatrická oddělení jako jedny z nejčastějších, kde se zooterapie provozuje a poukazuje na fakt, že zooterapii v nemocnicích nejčastěji zajišťují různá dobrovolnická centra, nebo sami dobrovolníci.

Pacienti, kteří se zooterapie účastní jsou vybíráni ošetřujícím lékařem a podepisují souhlas s poskytováním zooterapie, lékař by také měl zooterapeutické návštěvy zaznamenávat do zdravotnické dokumentace (Bajtlerová a kol., 2014). Podmínkou vstupu

psa do nemocnice je dle Hurdové a Eckschlagerové (2011), dobrý zdravotní stav, očkování a radost z kontaktu s lidmi. Linder a kol. (2017) uvádí, kromě všech benefitů, které intervence za pomoci zvířat v nemocnicích skýtají, také rizika, kterými mohou být například alergické reakce, kousnutí zvířetem, nebo přenos různých nákaz.

Jak uvádí ve své publikaci autorky Eisertová a Švestková (2011), je základem terapeutického působení psa jeho spolehlivost, vzhledem k tomu, že je pes (nebo jiné zvíře) často jediným přítelem člověka v nemoci, či osamění, mohou zvířata člověku zprostředkovat lásku, pochopení, pocit sounáležitosti. Nerandžič (2006) popisuje, že sterilní prostředí v nemocnicích může vést k poklesu imunity a v důsledku toho k rozvoji různých infekcí, které jsou pro oslabené osoby velice ohrožující. Autor také uvádí kontakt se zvířaty jako možnost, jak podpořit imunitní systém, fyzické i psychické zdraví a tím snížit riziko vzniku infekcí. Zvířata jsou v nemocnicích často zatěžována a práce s pacienty je pro ně velmi náročná, proto McCullough a kol. (2017) uvádí, že pokud se mají AAI dále rozvíjet a zlepšovat, je nutné více dbát na welfare a odpočinek terapeutických zvířat.

Dle Galajdové a Galajdové (2011) je možné díky přítomnosti psa, či jiného zvířete, některé negativní důsledky institucionalizované péče působící na pacienta zmírnit, či odstranit. Autorky uvádí jako tyto negativní důsledky zejména ztrátu soukromí, nedostatek vnějších podnětů, nízkou možnost seberealizace, v některých případech i napjatý vztah mezi pacienty a personálem a jiné. Pes dle autorky v těchto případech uvolní atmosféru, poskytne vítané rozptýlení, nabídne témata k rozhovorům, připomene staré vzpomínky, zmírní pocity osamění, nebo poskytne tělesný kontakt, který je velmi důležitý a často opomíjený právě u seniorů. Právě pes nebo jiné zvíře poskytne možnost pohladit někoho a mít ho na blízku, mít někoho rád, těšit se na někoho, bez ohledu na vzhled, věk, nebo zdravotní stav.

Stone (2003) uvádí jako hlavní přínosy působení zvířat v nemocnicích následující: rozptýlení nemocniční rutiny, zvířata neodsuzují pacienty v depresi, pacienti se jim mohou svěřit, pokud se nechtějí otevřít personálu, nebo rodinným příslušníkům, zvířata vnášejí další rozměr do kvality života nemocného, který přes ně může ventilovat své pocity, dochází k prohloubení důvěry a pocitu výjimečnosti, zvířata mohou pomáhat pacientovi i jeho příbuzným zbavit se své úzkosti a zejména u dětských pacientů působí

zvířata v nemocnici jako výukový prvek a nabízí příležitost, jak si citlivě promluvit o smrti.

2. Cíl a výzkumné otázky

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zmapovat poskytování zooterapie jako podpůrné léčebné metody psychosociálního zdraví z pohledu pacientů a pacientek na lůžkových odděleních nemocnice.

2.2 Výzkumné otázky

Pro tuto bakalářskou práci byly stanoveny dvě hlavní výzkumné otázky:

HVO1: Jak probíhá poskytování zooterapie v nemocnici?

HVO2: Jaký je přínos zooterapie z pohledu pacientů a pacientek?

DVO1: Kterí pracovníci se účastní poskytování zooterapie v nemocnicích?

DVO2: Jak často probíhá zooterapie v nemocnicích Jihočeského kraje?

DVO3: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti sociálně-emoční?

DVO4: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti komunikační?

DVO5: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti kognitivní?

DVO6: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti tělesné?

3. Metodika

3.1 Použité techniky a metody výzkumu

Pro zpracování výzkumné části této bakalářské práce byl zvolen kvalitativní výzkum. Kvalitativní metody výzkumu mají dle Hendla (2016) široké uplatnění v různých oborech, například v psychologii, sociologii, hospodářských vědách, zdravotnictví nebo i sportu, zejména v sociálních vědách je velmi častý, těžko zde lze nalézt oblast, kde by se kvalitativní výzkum neaplikoval a neuplatňoval. Dle tohoto autora neexistuje žádné jednotné vymezení kvalitativního výzkumu, proto se můžeme setkat s různými definicemi, uvádím proto negativní vymezení podle Glasera a Corbinové, kdy je za kvalitativní výzkum považován „*jakýkoli výzkum, jehož výsledků se nedosahuje pomocí statistických metod nebo jiných způsobů kvantifikace*“ Hendl (2016, s.45). Matoušek (2013) uvádí, že kvalitativní výzkum nepřevádí zjištěná data do statistik, zůstávají totiž v oblasti slovních formulací.

Původně docházelo k vyhraňování teoretických východisek obou výzkumů, později byl kvalitativní výzkum považován za soupeře, či protipól výzkumu kvantitativního, nyní jsou oba tyto výzkumy považovány za odlišné strategie, které spolu však již nesoupeří, dokonce se mohou navzájem dobře doplňovat a jejich kombinací dochází k využití výhod obou metodologií (Švaříček a kol., 2014). Tito autoři dále uvádějí definici kvalitativního výzkumu, která říká, že základem je sběr dat bez stanovení základních proměnných na počátku výzkumu, sběr dat je široce koncipován a nezávisí zde na předem určených hypotézách, na rozdíl od výzkumu kvantitativního, z čehož plyne, že se využívá spíše induktivních operací, které se vyznačují tím, že nejdříve provádíme pozorování a sběr dat a teprve poté pátráme po pravidelnostech. Kvalitativní výzkum nemůžeme dle Gavory (2000) vyjádřit číselně, jedná se totiž o subjektivní názory jednotlivců, hlavními rysy kvalitativního výzkumu je tedy dlouhodobost, intenzivnost a podrobný zápis.

Disman (2011) uvádí, že u kvalitativního výzkumu lze lépe snížit zkreslení, zejména proto, že redukce je prováděna v menší míře a data podléhají menšímu množství transformací. Autor popisuje jako nejběžnější tyto základní techniky sběru dat: Zúčastněné pozorování, nestandardizovaný rozhovor, analýza dokumentů.

Švaříček a kol. (2014) uvádí, že jsou používány zejména tyto typy dat: data z rozhovorů, data z pozorování a data z dokumentů. Pro účely výzkumu v této bakalářské práci proběhl

sběr dat metodou dotazování a technikou polostrukturovaných rozhovorů. Komunikačními partnery byli pacienti lůžkových oddělení nemocnic, kteří se účastnili zooterapie v nemocnici (první výzkumný soubor) a pracovníci nemocnice, kteří se podíleli na zajištění poskytování zooterapie (druhý výzkumný soubor). Záznamový arch pro první výzkumný soubor obsahuje 30 otázek, členěných do 3 kapitol a následně do 4 okruhů dle oblasti přínosu zooterapie, druhý záznamový arch obsahuje 18 výzkumných otázek, členěných do 3 kapitol. Oba tyto dokumenty jsou uvedeny v příloze č. 1 a v příloze č. 2.

Dotazování je základní skupinou sběru dat, které je složeno z naslouchání, kladení otázek a získávání odpovědí, pod dotazování zahrnujeme různé typy rozhovorů, dotazníků, škál a testů, mohou se použít samostatně, nebo v kombinaci (Hendl, 2016). Tento autor rozlišuje:

- a) pevně strukturované dotazování s uzavřenými otázkami, které jsou vyplňovány samostatně, případně s pomocí
- b) volně strukturované dotazování, které má podobu volného vyprávění daného komunikačního partnera
- c) Jako střední cestu vnímá autor polostrukturované dotazování, které má určitou osnovu a účel, ale proces získávání informací je velmi pružný a dochází k doptávání a ujasňování informací s komunikačním partnerem.

Miovský (2006) považuje polostrukturované rozhovory za nejpoužívanější metodu, zejména proto, že si výzkumník vytváří určité schéma, specifikuje okruhy otázek, ty pak může v případě potřeby měnit nebo upravovat a tím zlepšuje výtěžnost rozhovoru. Tento autor upozorňuje, že při tomto typu rozhovoru je dobré následně nechat respondenta upřesnit a vysvětlit odpovědi (abychom zjistili, jak danou odpověď myslí a tím se ujistili, že jsme sdělení správně pochopili). Polostrukturovaný rozhovor může být považován za vhodný způsob získávání dat, hlavně díky tomu, že slučuje výhody strukturovaného i volného dotazování (Sedláková, 2015).

Pro zpracování výsledků provedeného výzkumu, bylo použito kódování. Hlavními znaky kódování je rozebrání dat za pomoci operací, dále jsou konceptualizovány a poté jsou dány zpátky dohromady novými způsoby (Strauss, Corbinová, 1999). Vojtíšek (2012, s. 35) popisuje kódování jako „*stanovení operacionalizovaných kategorií, kterým budou*

připisovány pozorované jevy.“ Dle Hendla (2016) a Kutnohorské (2009) rozlišujeme tři hlavní typy kódování:

- a) otevřené kódování – údaje rozděluje a umožňuje rozpoznat některé kategorie a jejich vlastnosti
- b) axiální kódování – je proces uvádění podkategorií do vztahů ke kategoriím, popisuje příčiny a důsledky, podmínky a integrace, strategie a procesy.
- c) selektivní kódování – je proces, kdy se vybere jedna kategorie, ta je pak systematicky propojována ve vztahu k dalším kategoriím, vztahy mezi nimi a kategorie u kterých je to třeba, se dále zdokonalují a rozvíjejí.

Pro účely tohoto výzkumu bylo zvoleno otevřené kódování, které se zabývá označováním a tříděním pojmů, pomocí pečlivého rozebrání údajů, díky kterému dochází k prozkoumání, porovnání, redukování a kategorizaci získaných dat (Kutnohorská, 2009).

3.2 Výzkumný soubor

V bakalářské práci byl pro vybrání zkoumaného souboru použit záměrný účelový výběr. Dle Vojtíška (2012) je tento výběr charakteristický pro kvalitativní výzkum, proto jsou vybíráni komunikační partneři dle záměru výzkumného šetření, dle určitých kritérií a také na základě ochoty a souhlasu se výzkumu zúčastnit.

Při zadávání tématu bakalářské práce byl původně určen jen jeden výzkumný soubor, který tvořili pacienti nemocnic, kteří se účastní zooterapie. Z důvodu nízkého počtu pacientů, kteří se mohli vzhledem ke zdravotnímu stavu výzkumného šetření zúčastnit, byl zvolen druhý výzkumný soubor, tvořený pracovníky nemocnic, kteří výzkumné šetření doplnili. Do prvního výzkumného souboru byli za asistence personálu vybráni komunikační partneři, kteří splňovali následující stanovená kritéria: pacienti dlouhodobě hospitalizovaní na lůžkových odděleních nemocnic v Jihočeském kraji, kteří jsou ochotni se výzkumu zúčastnit a jejich zdravotní stav dovoluje rozhovor provést. Zároveň se minimálně jednou zúčastnili zooterapie poskytované v nemocnici. V rámci kvalitativního výzkumného šetření bylo osloveno pět pacientů ze tří nemocnic v Jihočeském kraji. 4 pacienti byli hospitalizováni na Oddělení následné péče a 1 pacient byl z oddělení Sociální lůžka.

Druhý výzkumný soubor tvořili pracovníci nemocnice, kteří splňovali tato kritéria: pracovníci působící na lůžkových odděleních nemocnic, kde je poskytována zooterapie, kteří se podílejí na zajišťování jejího poskytování a kteří souhlasí s provedením rozhovoru. Výzkumný soubor se skládá ze 4 pracovníků. Jedná se o 2 muže a 2 ženy, pracovní pozice těchto komunikačních partnerů jsou následující: dvě zdravotní sestry, jeden všeobecný sanitář a jedna vrchní sestra.

3.3 Realizace výzkumu

Výzkum probíhal od února 2018 do června 2018. Při zadávání tématu bakalářské práce bylo původně naplánováno výzkumné šetření v Thomayerově nemocnici a ve Fakultní nemocnici Královské Vinohrady v rámci projektu Zooterapie Dobrovolnického centra Lékořice, z.s., kde je využívána canisterapie, felinoterapie a zooterapie s malými zvířaty. I přes vstřícný přístup pracovníků v Lékořici, z.s., nakonec nebylo možné výzkum provést, vzhledem ke zdravotnímu stavu pacientů, který dle vedení Lékořice, z.s., neumožňoval provedení polostrukturovaných rozhovorů. Pracovníci této organizace mi umožnili se v Thomayerově nemocnici zúčastnit felinoterapie v praxi, což považují za velmi přínosné.

Vzhledem k těmto skutečnostem byl výzkum přesunut do Jihočeského kraje, kde bylo provedeno mapování situace ohledně poskytování zooterapie v nemocnicích Jihočeského kraje. Do všech osmi nemocnic v tomto kraji byl v dubnu 2018 zaslán e-mail směřovaný hlavním sestřám a proběhl telefonický kontakt, pomocí kterého bylo zjištěno, zda je v dané nemocnici aktuálně poskytována zooterapie. V případě kladné odpovědi byla zpětně zaslána prosba o spolupráci s provedením výzkumu, doplněna průvodním dopisem a návrhem výzkumných otázek. Ukázalo se, že čtyřech z osmi nemocnic v Jihočeském kraji je zooterapie poskytována a jednalo se vždy o canisterapii. Od jedné z těchto nemocnic jsem neobdržela informaci ohledně umožnění či neumožnění výzkumného šetření, proto výzkum proběhl pouze ve třech z nich.

Byly vytvořeny dva typy záznamových archů pro polostrukturované rozhovory, první typ rozhovoru byl určen pro pacienty, kteří se zooterapie v nemocnici účastnili. Obsahuje 30 otázek, členěných do 3 kapitol a následně do 4 okruhů dle oblasti přínosu zooterapie. Druhý typ rozhovoru byl určen pro pracovníky nemocnice, kteří zajišťují poskytování zooterapie. Tento arch obsahuje 18 výzkumných otázek, členěných do 3 kapitol. Oba tyto

dokumenty jsou uvedeny v příloze č. 1 a v příloze č. 2. Údaje zjištěné od komunikačních partnerů byly zaznamenány do těchto záznamových archů přímo v průběhu rozhovorů.

Před zahájením každého polostrukturovaného rozhovoru byli všichni komunikační partneři seznámeni s tématem a účelem rozhovoru a také s jeho časovou dotací, dobrovolnou účastí a s možností kdykoliv rozhovor přerušit či ukončit, případně neodpovídat na některé otázky, pokud by to bylo komunikačním partnerům nepříjemné. Dále byli všichni zúčastnění seznámeni s pravidly o zachování anonymity. V rámci tohoto zachování, nejsou v této bakalářské práci uvedeny žádné údaje, podle kterých by mohli být jednotliví komunikační partneři identifikováni, jména zvířat, zooterapeutů a pracovníků jsou v textu změněna. Pro odlišení jednotlivých komunikačních partnerů je v práci použito označení KP pro pacienty, (například KP 1, KP 2) a pro rozhovory s pracovníky nemocnic bylo zvoleno označení ZP (například ZP 1, ZP 2). Pro označení nemocnic, kde byl výzkum proveden bylo pro lepší orientaci, zvoleno označení N (například N1, N2).

4. Výsledky

Tato kapitola se věnuje zpracování získaných údajů od komunikačních partnerů. Pro vyhodnocení bylo použito otevřené kódování, během kterého byly výsledky několikrát pročteny a na základě toho byly hledány určité podobnosti i odlišnosti, na jejichž základě byly vyhledávány kódy. Pro větší přehlednost byly údaje z některých otázek zpracovány do tabulek. Vzhledem k mapování, které předcházelo provedení výzkumného šetření a následnému využití dvou výzkumných souborů, složených z pacientů nemocnic (dále KP) a ošetřujícího personálu (dále ZP), je tato kapitola rozdělena do tří částí. Odpovědi pacientů i personálu mohou být subjektivní vyjádření toho, jak danou věc komunikační partner vnímá, jak se cítí, a jaký má názor.

4.1 Výsledky - poskytování zooterapie v nemocnicích Jihočeského kraje

V Jihočeském kraji celkově působí osm nemocnic, z nichž ve čtyřech je zooterapie poskytována. V jedné z nemocnic je poskytování zooterapie zatím ve fázi příprav. Ve třech nemocnicích, bylo možné na základě souhlasu vedení nemocnice provést výzkumné šetření. Ve všech případech se jednalo o poskytování zooterapie na Odděleních následné péče, v jedné z nemocnic byla zooterapie poskytována i na sociálních lůžkách a vždy se jednalo o canisterapii. Výsledky jsou přehledně uvedeny v tabulce č. 1.

Tabulka č. 1: Poskytování zooterapie v nemocnicích Jihočeského kraje

mocnice	Poskytování Z	Výzkum	Náhled v praxi	Oddělení
N1	Ano	Ano	Ano	ONP
N2	Ano	Ano	Ne	ONP, SL
N3	Ano	Ne	Ne	ONP
N4	Ne	Ne	Ne	ONP
N5	Ano	Ano	Ne	ONP
N6	Ne	Ne	Ne	
N7	Ne	Ne	Ne	
N8	Připravuje se			

Zdroj: vlastní výzkum

Sloupec “Náhled v praxi” v tabulce č.1 ukazuje, ve kterých nemocnicích bylo možné zúčastnit se zooterapie v nemocnici jako pozorovatel.

4.2 Výsledky - pacienti, kteří se zúčastnili zooterapie v nemocnici

Výsledky v této části se věnují zpracování výsledků z polostrukturovaných rozhovorů, provedených s pacienty na lůžkových odděleních nemocnic, kde je poskytována zooterapie. Dohromady se výzkumu zúčastnilo 5 pacientů ze tří nemocnic.

4.2.1 Sociodemografické údaje

Tato část rozhovorů byla zaměřena na získání sociodemografických údajů od pacientů. Jednalo se o tyto údaje: pohlaví, věk, délka pobytu v nemocnici, bydliště (zde se jednalo

zejména o údaj, zda pacient žil před hospitalizací na venkově či ve městě) a to, zda má pacient doma nějaká zvířata. Pro přehlednost jsou získané údaje uvedeny v tabulce.

Tabulka č. 2: Sociodemografické údaje pacientů

Pacienti	pohlaví	věk	Délka pobytu	Bydliště	Zvíře
KP 1	žena	79	9 měsíců	město	nyní ne
KP 2	žena	89	1 rok	město	nyní ne
KP 3	muž	76	3 měsíce	město	ano
KP 4	žena	72	2 měsíce	město	nyní ne

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky č. 1 je patrné, že se ve všech případech jednalo o seniory, až na jeden případ šlo vždy o ženy. Tento fakt si vysvětlují větší ochotou žen k rozhovoru, vzhledem k tomu, že někteří oslovení muži rozhovor odmítli a také statisticky vyšším věkem dožití právě u žen. Všichni komunikační partneři mají trvalé bydliště ve městě, což může být způsobeno i tím, že nemocnice, kde byl výzkum proveden, jsou ve větších městech, do kterých pak spadají zejména obyvatelé těchto měst. Všichni komunikační partneři chovali v minulosti nějaká zvířata, KP 1 a KP 3 se během rozhovoru rozplakali při vzpomínce na své psy, kteří v obou případech nedávno zemřeli.

4.2.2 Průběh zooterapie

Tato část je zaměřena na zjištění vztahu komunikačních partnerů ke zvířatům. Dále je jejím úkolem zjistit, jak zooterapie v nemocnicích probíhá. Zejména se o to, jak dlouho setkání se zooterapeutickým týmem trvá, jak často se zooterapie pacient účastní, jaké má se zooterapií zkušenosti, kde zooterapie probíhá, s jakými zvířaty, zda probíhá skupinovou, či individuální formou, co by si pacient na průběhu zooterapie přál změnit, zda je s průběhem spokojen a také, zda se setkal s nějakou negativní zkušeností v rámci zooterapie.

Na otázku „**Jaký je Váš vztah ke zvířatům?**“ odpověděli všichni KP kladně, tedy, že mají kladný vztah ke zvířatům, zvířata v minulosti, nebo i nyní chovají, nebo je chová někdo z jejich rodiny a mají na ně velmi pěkné vzpomínky. KP 1 se o vztahu ke zvířatům vyjádřila takto: „*My jsme doma mívali kočky, měli jsme jich snad 18. Jenže pak jsme si pořídili psa a ten je všechny roztrhal. Takže pak už jsme měli jen psa, ale kočky mám také ráda.*“ KP2: *Já odjakživa miluju psy. Bohužel jsme ale žili v bytě a psa jsem měla za život jen jednou, byl ale úžasný a všemu rozuměl. Moc mi chybí, i když už je po smrti 7 let. Proto mám radost, že můžu pejska vidat aspoň tady, dělá mi to radost.*“ KP 3 na otázku odpověděl následovně: „*To víte, že mám rád zvířata, no, jinak bych se s tím pejskem vidět asi nechtěl.*“ KP 4 doplňuje: *Zvířata mám moc ráda, i když jsme doma psa ani kočky neměli, ale manžel choval andulky. Můj syn má doma zlatého retrievra. Vždycky, když jdu k nim na návštěvu, něco dobrého mu nesu, je to hrozně veselý pejssek.*“ KP 5 k této otázce doplnila: „*My jsme měli doma spoustu zvířat, vyrůstala jsem v hájovně a tatínek měl kromě loveckých psů doma i divoká mláďata, srnky, zajíčky, dokonce i vydry. Celý život jsem měla nablízku zvířata, víte, já jsem to i vystudovala.*“

Druhá otázka zněla takto: **Můžete mi popsat Váš vztah ke zvířatům?** Všichni komunikační partneři se shodli na tom, že jejich zkušenost s průběhem je kladná, všichni popsali velice podobně přivítání se psem, hlazení, podávání pamlsků, česání, aportování a různé povely či cviky, které jim pes předvádí. KP1 k otázce uvedla: „*Někdy přijde pejssek s paní (zooterapeutkou) k nám do pokoje a asi 20 minut si ho můžu hladit, předvádí mi, co umí, dávám mu piškoty a tak. To mám moc ráda, protože se věnuje jenom mně a nemusím nikam chodit. Jindy chodíme všichni do společenské místnosti, schází se tam vždycky asi 6 až 10 lidí.*“ KP 2 popsala průběh následovně: „*Já jsem tady zažila canisterapii jen třikrát a jednou na Vánoce. Pokaždé jsme se sešli ve společenské místnosti, bylo nás tam asi 8 nebo 10. Dávali jsme mu (psovi) pamlsky a on se s námi mazlil. Bylo to moc milé, on je strašně šikovný a umí různé povely a převádí je.*“ KP3 odpověděl následovně: „*Pejssek přijde ke mně do pokoje a je tady asi 15 nebo 20 minut. Hrajeme si spolu, dávám mu pamlsky, nebo jen tak leží a nechá se hladit. Je to skvělý pes a jak panečku poslouchá!*“ KP 4 popsala průběh takto: „*Já jsem se toho (zooterapie) dneska zúčastnila poprvé, ale moc se mi to líbilo. Všichni jsme se sešli tady, ve společenské místnosti, sestřičky mi musely pomoci, abych sem došla. Potom nám paní (zooterapeutka) o pejskovi povídala, ukazovala nám, co umí a pak jsme si ho mohli přivolat, hladit ho, dávat mu piškoty. Trvá to asi hodinu, nakonec se rozloučíme, pejssek*

nám podá packu, nebo zaštěká.“ KP 5 doplňuje: „Já jsem byla dnes na canisterapii také poprvé, mám z toho radost, protože mi zvířata chybí. Pejsek byl moc hodný, je vidět, že ho má paní (zooterapeutka) dobře vychovaného. Nejdřív nám o něm vyprávěla a taky o své práci, potom se předváděl a na konci jsme si ho mohli přivolat, dávat mu piškoty a hladit ho, nebo mu dávat povely.“ Některé další odpovědi jsou zpracovány do tabulky pro lepší orientaci. Z = zooterapie.

Tabulka č. 3: Průběh zooterapie

	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5
Četnost setkání	1x týdně	Nepravidelně 3x/1 rok hospitalizace	Nepravidelně 2x/ 3 měsíce hospitalizace	Poprvé	Poprvé
Délka setkání	0,5 h. – 1 h.	0,5 h	15-20 minut	1 h.	1 h.
Kde Z probíhá	Pokoj, společ. místnost	Společ. Místnost	Pokoj	Společenská místnost	Společenská místnost
S jakými zvířaty	Pes	Pes	Pes	Pes	Pes
Zájem o Z s dalšími zvířaty?	Ano, kočky	Ne	Ano, kočky, papoušky atd.	Ano, kočky	Ano
Forma Z	Obě	Skupinová	Individuální	Skupinová	Skupinová
Přál/a byste si Z častěji?	Vyhovuje 1x týdně	Ano	Ano	Ano	Ano
Spokojenost se Z	Ano	Spíše ne	Ano	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky č. 3 vyplývá, že se všichni dotazovaní setkali při zooterapii pouze se psem, jednalo se tedy o canisterapii, s plemeny lanseer, zlatý retriever a velšspringršpaněl. V žádné z nemocnic, kde byl výzkum proveden, nejsou zatím využívány jiné druhy zvířat. Zájem mezi pacienty tomu však odpovídá, pes byl mezi dotazovanými nejoblíbenějším druhem zvířete. KP 1 na otázku, zda by si přála vyzkoušet zooterapii i s jiným zvířetem, odpověděla takto: „*Ano, mám moc ráda kočky, dříve se mnou dokonce spávaly v posteli, takže bych byla ráda, kdyby za mnou mohla kočička a třeba by mohla i ke mně do postele, jako dřív.*“ KP 2 na tuto otázku odpověděla takto: „*Já mám nejraději pejsky, takže mi to takhle úplně stačí a nepotřebuju zkoušet jiná zvířata. Dokonce si myslím, že psi jsou k tomu nejvhodnější, s kočkami by to mohlo být kvůli drápkům riskantní, nedá se jim příliš věřit a neumím si je představit tady v nemocnici.*“ KP 3: „*Mně by tu nevadilo žádné zvíře. Klidně bych uvítal i návštěvy koček, nebo papoušky, s těmi by byla legrace.*“ KP 4 a KP 5 se shodly na tom, že by jim nevadilo vyzkoušet jiné zvíře při zooterapii, například kočky, ale pes je podle nich k zooterapii nejvhodnější, protože, jak uvádí KP 5: „*Pes je přece nejlepší přítel člověka, ten nám nejvíc rozumí.*“

Na otázku, zda by komunikační partneři něco změnili na průběhu zooterapie, odpověděla KP 5 následovně: „*Ráda bych se setkala s více plemeny psů, také bych si přála, aby pes mohl přijít ke mně do pokoje a tam se mnou pobýt. Největší radost bych měla, kdybychom se mohli se psem scházet venku, třeba v parku.*“ KP 2 by si přála, aby se mohla zooterapie účastnit častěji a více u toho procvičovat pohyblivost, proto uvedla, že s tím, jak zooterapie aktuálně probíhá, je na pětistupňové škále (1 = ano, 2 = spíše ano, 3 = spíše ne, 4 = ne, 5 = nevím) spíše nespokojená. Ostatní komunikační partneři na tuto otázku uvedli, že jsou spokojeni s tím, jak zooterapie aktuálně probíhá a nepotřebují nic měnit.

Žádný z komunikačních partnerů nepopsal při rozhovoru žádnou negativní zkušenost, pouze KP 2 uvedla: „*Ráda se s Jonášem (pes) vidím a mám radost, že za námi chodí, ale nemám moc ráda, jak na mě slintá. Víte, on je to velký pes a ti takhle slintají, já vím, že za to nemůže a vidím ho ráda, jen mi pak hrozně smrdí ruce.*“ KP3 odpověděl následovně: „*Nic špatného jsem nezažil. Pes je vycvičený a určitě by ho nepustili k lidem do nemocnice, kdyby byl nebezpečný, takže strach nemám. A paní (zoošetka) je taky milá a my aspoň můžeme mluvit zase s někým dalším.*“

Na otázku: „**Přál/a byste si, abyste se mohla zooterapie účastnit častěji?**“ Odpověděli 4 z 5 komunikačních partnerů kladně, že by si přáli, aby se mohli častěji účastnit

zooterapie. Jen jeden komunikační partner uvedl, že mu zooterapie jednou týdně plně vyhovuje. Ostatní komunikační partneři však nemají možnost účastnit se zooterapie každý týden, dva z nich se v době výzkumného šetření zúčastnili zooterapie teprve poprvé a u dalších dvou probíhá zooterapie nepravidelně, jak můžeme vidět v tabulce č. 3.

4.2.3 Přínos zooterapie

Tato část je zaměřena na zjištění, co pro pacienty zooterapie znamená, jaký má pro ně přínos, v čem jim pomáhá a kde se naopak s údaji uvedenými v literatuře neshodnou. Právě v této části se můžeme nejčastěji setkat se subjektivními odpověďmi, vzhledem k tomu, že vnímání pocitů, emocí nebo bolesti je pro každého člověka jiné a záleží na mnoha faktorech, které mohou vnímání ovlivnit. Přínos zooterapie pro pacienty byl rozdělen dle čtyř oblastí, podle kterých jsou výsledky rozdělené do tabulek. Jedná se tyto oblasti: Sociálně-emoční, komunikační, kognitivní a tělesnou oblast.

Na otázku: „**V čem vidíte přínos zooterapie?**“ Se všichni komunikační partneři shodli na tom, že je pro ně hlavním přínosem zlepšení nálady a procvičování paměti, zejména vzpomínání na své mazlíčky, zážitky s nimi a podobně. Dále společnost ostatních lidí, komunikace s nimi a vytržení ze stereotypního života v nemocnici. KP 1 uvádí: *“Myslím, že jde hlavně o zlepšení nálady. Těším se na pejska i na paní (zooterapeutku). Zavzpomínáme spolu, hlavně na mého pejska, který nedávno umřel.”* KP 2 popisuje: *„Alespoň nejsem chvíli sama. S psíkem je legrace a zabaví mě, takže mám hned lepší náladu.“* KP 3 otázku komentuje takto: *“Mám z návštěvy radost a mám se na co těšit.”* KP 4 na otázku odpovídá následovně: *„Člověk aspoň přijde na nové myšlenky, dozví se něco nového, má nové zážitky a určitě mám i lepší náladu.“* a KP 5 doplňuje: *„Asi hlavně že se vidíme s ostatními pacienty tady, protože jinak se moc nepotkáme. „*

Přínos zooterapie - oblast sociálně-emoční

Tabulka č. 4: Přínos zooterapie - oblast sociálně-emoční

	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5
Pocity	Radost, uvolnění, vzpomínky	Radost, vzpomínání	Radost, uvolnění	Uvolnění, rozptýlení	Vytržení z rutiny, radost, vzpomínky
Zmírnění stresu	Ano	Ano	Neprožívá stres	Ano	Ano
Zlepšení nálady	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
Zmírnění pocitu osamění	Ano	Ano	Spíše ano	Ano	Ano
Rozvíjení vztahů s okolím	Spíše ano	Ne	Ano	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

Jak ukazují výsledky v tabulce č. 4, přináší zooterapie pacientům pocity jako je radost, rozptýlení, uvolnění a podobně. K otázce „**Jaké pocity ve Vás kontakt se zvířetem vyvolává?**“ KP 1 uvádí: „*Rozhodně mi psí návštěva zvedne náladu a díky jeho společnosti se necítím sama. Sice za mnou chodí dcera i s vnoučaty, takže úplně osamělá tu nejsem, ale není nic veselého ležet celý den v posteli. Na Filipa (pes) se těším a aspoň mám tady nějaký program.*“ KP 2 popisuje: „*Asi pocit radosti mám z návštěvy, taky se trochu uvolním, zasmějeme se a já si zavzpomínám na svoje pejsky.*“ Další tři komunikační partneři potvrzovali již uvedené výpovědi, tedy zejména zlepšení nálady,

pocit uvolnění a bezpečí, radost a podobně. KP 5 k této otázce ještě uvedla: „*Canisterapie pro mě hlavně znamená vytržení z nudného denního režimu, který v nemocnici je. Člověk často celý den jenom leží, nic se mu nechce dělat a když za někým nechodí rodina, je to ještě horší. Potom zakrňují svaly a s člověkem to jde z kopce, připadá si pak k ničemu. Je dobře, že musím dojit na společenskou místnost za pejskem, navíc si tady užiju zábavný program a oživím si veselé vzpomínky na svoje zvířectvo.*“

Často se díky kontaktu se psem komunikační partneři rozpomínali na svá zvířata, u tří komunikačních partnerů jsem se setkala se steskem po nich, nebo s lítostí nad jejich úmrtím. Vzpomínky však byly zejména kladné, vyslechla jsem několik zábavných historek. Co se týče zmírnění stresu a pocitu osamění, ukázalo se, že je v těchto ohledech zooterapie velmi přínosná. Na otázku: „**Pomáhá Vám zooterapie zmírnit stres?**“ Odpověděli komunikační partneři na škále (1 = ano; 2 = spíše ano; 3 = spíše ne; 4 = ne; 5 = nevím) většinou ano, nebo spíše ano. Pouze KP 3 na tuto otázku odpověděl následovně: „*Já tady žádný stres nemám, takže mi ho nemůže ani nic zmírňovat.*“

Naopak při otázce na rozvíjení vztahů s okolím nebyly odpovědi tolik jednotné. KP 1 uvedla: „*Nevyhledávám tolik ostatní pacienty, ale s paní canisterapeutkou si povídáme rády.*“ Nechuť ke komunikaci s ostatními pacienty potvrdil i KP 3, který také preferuje komunikaci spíše s personálem, nebo zoterapeutem. KP 2 zdůvodnila svou zápornou odpověď následovně: „*Ráda se s ostatními (pacienty) vidím, ale špatně slyším, takže s ostatními moc nemluví a proto tady nemám žádné hlubší vztahy.*“ Naopak KP 4 uvedla: „*Jsem ráda, že můžu ostatní vidět, aspoň poznám nové lidi a dozvím se novinky.*“ KP 5 popisuje: „*Ráda ostatní vidím, ale často s nimi nemluví, protože jsou z jiného patra. Ale jinak si myslím, že canisterapie může pomoci vztahy rozvíjet, lidé nejsou tolik sami.*“

Přínos zooterapie - oblast komunikační

V rámci této oblasti byla položena pouze jedna otázka: „**V čem je pro vás přínosná komunikace se zoterapeutickým týmem?**“ Odpovědi všech komunikačních partnerů byly podobné a ukázalo se, že je pro ně komunikace přínosná a důležitá, zejména proto, že se dozví něco nového a mají si s kým promluvit. Jedinou výjimku můžeme vidět ve výpovědi KP 2, která má již zmíněné problémy se sluchem.

KP 1: „*Dozvím se novinky a co se kolem děje, mám si s kým promluvit*“

KP 2: „Není pro mě přínosná, špatně slyším.“

KP 3: „Dozvim se nějaké novinky, vidím zase někoho jiného než sestřičky, procvičím si slovní zásobu.“

KP 4: „Dozvim se něco nového, nejsem sama.“

KP 5: „Poznám nové lidi a dozvim se, co se kolem děje.“

Přínos zooterapie - oblast kognitivní

V této části rozhovoru byly položeny dvě otázky. První měla za úkol zjistit, zda zooterapie pomáhá pacientům procvičit paměť, druhá zjišťovala, zda má kontakt se zvířetem vliv na rozvíjení řeči. Výsledky jsou zkráceně uvedeny v tabulce.

Tabulka č. 5: Přínos zooterapie - oblast kognitivní

	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5
Procvičení paměti	Ano	Spíše ano	Nevím	Ano	Ano
Rozvoj řeči	Spíše ne	Ne	Ne	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

Odpovědi na otázku „Myslíte si, že má kontakt se zvířetem vliv na rozvíjení řeči?“ Byly častěji záporné, než je tomu u otázek předchozích. Dva komunikační partneři uvedli, že nemají problémy s řečí, proto si neuvědomují, že by ji zooterapie pomáhala rozvíjet. Jeden komunikační partner uvedl, že by zooterapie mohla pomáhat řeč rozvíjet, kdyby probíhala častěji. KP 4 a KP 5 se zooterapie zúčastnili teprve jednou, přesto věří, že zooterapie pomáhá řeč rozvíjet, i když na sobě to potvrdit zatím nemohou. Právě díky těmto odpovědím jsem došla k názoru, že je těžké vliv na rozvoj řeči posoudit, vzhledem k tomu, že se pacienti neúčastní zooterapie příliš často a pravidelně, nebo trvá zooterapie jen krátkou dobu na to, aby mohlo docházet ke zlepšení. Zejména v případě skupinové formy pak není dostatek prostoru věnovat se všem zúčastněným natolik, aby mohli řeč více rozvíjet, mohou ale zase mluvit s ostatními ve skupině. Dalším důvodem záporné

odpovědi je i fakt, že pacient nepocítuje žádné potíže s řečí, proto nemá pocit, že by měl řeč rozvíjet.

Přínos zooterapie - oblast tělesná

Tato oblast mapuje vliv zooterapie na zlepšení fyzické kondice, motivaci k pohybu pacientů a zmírňování bolesti díky kontaktu se zvířetem.

Tabulka č. 6: Přínos zooterapie - oblast tělesná

	KP 1	KP 2	KP 3	KP 4	KP 5
Fyzická kondice	Ano	Ano	Ne	Ne	Ne
Motivace k pohybu	Ano	Ano	Ne	Ano	Ne
Zmírnění bolesti	Spíše ano	Spíše ne	Ne – nemá bolesti	Spíše ne	Ano, ale doma

Zdroj: vlastní výzkum

KP 1 v rozhovoru dále uvedla: „*Hlazení psa mi pomáhá procvičit trochu ruce a klouby a na společenskou místnost za ním občas musím dojít o berlích, takže mi to kondici asi zlepšuje. Na bolest pes asi nepomůže, ale spíš zmírní to vnímání bolesti, protože člověk myslí na něco jiného.*“ S tímto výrokem souhlasila i KP 2, která uvedla chůzi za psem na společenskou místnost také jako přínosnou, vliv zvířete na bolest však nepotvrzuje. KP 3 uvádí následující: „*Já se moc pohybovat nemusím, pes za mnou vždycky přijde až k posteli, no a bolesti nemám, takže Vám neřeknu, ale myslím, že to asi velký vliv mít nebude.*“ KP 4 a KP 5 se zatím zúčastnili zooterapie jen jednou, proto hodnotili vliv na fyzickou kondici i motivaci k pohybu záporně. Prý by bylo potřeba účastnit se častěji. KP 4 se stejně negativně vyjádřila i o vlivu zvířete na bolest, KP 5 k tomu dodává: „*Tady v nemocnici to nemůžu posoudit, ale doma, když si na mě pes nebo kočka lehli, cítila jsem, jak mě prohřívají a to mi od bolesti trochu pomáhalo.*“ Z výše uvedeného tedy vyplývá, že k hodnocení těchto vlivů by bylo ve většině případů potřeba, aby zooterapie probíhala

pravidelně, častěji a intenzivněji. Pak by mohl být vliv na tělesnou oblast více přínosný a lépe hodnotitelný.

4.2.4 *Shrnutí výsledků – pacienti*

HVO1: Jak probíhá poskytování zooterapie v nemocnici?

Z výzkumu vyplynulo, že v nemocnicích Jihočeského kraje je v rámci zooterapie poskytována pouze canisterapie. Pacientům jsou psi nejbližší, přesto by někteří uvítali i další druhy zvířat, zejména kočky. Supinová forma zooterapie je poskytována ve všech třech nemocnicích, v jedné z nich byla poskytována i forma individuální. Výzkum ukázal, že se pacienti o zooterapii dozvídají nejčastěji od personálu. Zooterapii v nemocnicích provozují zooterapeuté - dobrovolníci s vlastním psem. Tito dobrovolníci působí pod Výcvikovým canisterapeutickým sdružením Hafík, z.s., ve všech případech se jedná se o metodu AAA, tedy aktivity za asistence zvířat.

DVO1: Kteří pracovníci nemocnic se účastní poskytování zooterapie?

Jedná se zejména o zdravotní sestry a všeobecné sanitáře, či sanitářky. Ti pacienty o možnosti zooterapie informují a mají za úkol pacienty na zooterapii připravit, případně je dopravit do společenské místnosti. Canisterapie se zpravidla aktivně neúčastní, bývají jen pozorovateli, nebo nejsou přítomni vůbec a pacienty vyzvedávají až po skončení zooterapie. Sociální pracovníci se dle výzkumného šetření na poskytování zooterapie nepodílejí, dle výzkumného šetření v jedné nemocnici o možnosti využití canisterapie pacienty pouze informují.

DVO2: Jak často probíhá zootarpie v nemocnicích Jihočeského kraje?

V jedné z dotázaných nemocnic probíhá zooterapie každý týden, v ostatních dvou dotázaných nemocnicích probíhá méně pravidelně, zpravidla jednou měsíčně.

HVO2: Jaký je přínos zooterapie z pohledu pacientů a pacientek?

V rámci výzkumného šetření pacienti uváděli jako hlavní přínos zejména zlepšení nálady, radost z kontaktu, oživení vzpomínek, kontakt s dalšími lidmi a také vytržení z rutiny běžného dne v nemocnici – nové zážitky a zajímavé trávení volného času.

DVO3: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti sociálně-emoční?

Výzkum ukázal, že jde zejména o zlepšení nálady, zmírnění stresu, přinášení radosti, a zmírnění pocitu osamění. Zooterapie také přináší pacientům nové podněty a zážitky, což jim pomáhá překonat denní rutinu a odloučení od svých blízkých i domácích mazlíčků.

DVO4: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti komunikační?

Přínos v oblasti komunikační popsali pacienti hlavně v tom, že mají možnost promluvit si s někým dalším a dozví se, co je nového. V případě skupinové formy zooterapie mohou navíc navázat kontakt i s ostatními pacienty, které by jinak neměli možnost potkat.

DVO5: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti kognitivní?

Čtyři komunikační partneři potvrdili, že jim zooterapie pomáhá při procvičování paměti. Jeden z nich uvedl odpověď „Nevím“, protože tento vliv nedokázal vzhledem k nízkému počtu navštívených canisterapií posoudit. Procvičování řeči pomocí zooterapie však potvrdili jen dva z pěti komunikačních partnerů.

DVO6: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti tělesné?

Dva z pěti tázaných komunikačních partnerů uvedli, že jim zooterapie pomáhá zlepšovat fyzickou kondici. Zejména se jedná o procvičování jemné a hrubé motoriky, kdy je pes motivátorem k pohybu – pacienti chtějí psa pohladit, podat mu pamlsk, natahují se k němu, nebo musí dojít do společenské místnosti, kde se setkání koná. Motivaci k pohybu potvrdili 3 z 5 komunikačních partnerů. Pacienti byli dále tázáni, zda jim zooterapie pomáhá zmírňovat bolest. Kladně odpověděl pouze jeden komunikační partner, tři odpověděli záporně, jeden komunikační partner pak uvedl, že k zmírňování bolesti docházelo jen doma, když měl u sebe svou kočku a psa, kteří mu prohřívají části těla. Proto nemohu potvrdit, že by v současných podmínkách docházelo ke zmírňování bolesti pomocí zooterapie.

4.3 Výsledky - nemocnice, které zajišťují poskytování zooterapie

Otázky uvedené v záznamovém archu pro polostrukturované rozhovory s pracovníky, kteří zajišťují poskytování zooterapie nemocnic jsou rozděleny do tří částí. První část výsledků se zabývá sociodemografickými údaji, druhá část se věnuje průběhu zooterapie, třetí část se zabývá přínosem zooterapie pro pacienty, právě z pohledu ošetřujícího personálu. Těchto rozhovorů se zúčastnili 4 pracovníci ze 3 nemocnic. Výběr proběhl na

základě dobrovolnosti a splnění podmínek (časový prostor pro rozhovor, ochota se rozhovoru zúčastnit, přítomnost ve službě a také účast při zajišťování zooterapie).

4.3.1 Sociodemografické údaje

V této části polostrukturovaných rozhovorů byly získány základní sociodemografické údaje o pracovnících, kteří se účastní zooterapie. Jednalo se o pohlaví, věk a pracovní pozici. Tyto údaje jsou zpracovány níže v tabulce č. 7.

Tabulka č. 7: Sociodemografické údaje pracovníků nemocnice

	Pohlaví	Věk	Pracovní pozice
ZP 1	Muž	50	Všeobecný sanitář
ZP 2	Muž	35	Zdravotní bratr
ZP 3	Žena	27	Vrchní sestra
ZP 4	Žena	41	Zdravotní sestra

Zdroj: vlastní výzkum

4.3.2 Průběh zooterapie z pohledu personálu nemocnice

V této části bylo komunikačním partnerům položeno deset otázek, zaměřených na průběh zooterapie. Někteří pracovníci, kteří se účastnili výzkumu, bohužel nebyli dostatečně informovaní o poskytování zooterapie, proto jsou některé otázky nezodpovězeny. Z toho lze usuzovat, že ošetřující personál v nemocnici je jen zřídka zapojen přímo do poskytování zooterapie, většinou jsou jen v roli asistenta, který pacienta na zooterapii dopraví, či jinak připraví, ale dále se většinou neúčastní, nebo jen jako pozorovatel, když má chvíli volna.

Tabulka č. 8: průběh zooterapie z pohledu personálu

	ZP 1	ZP 2	ZP 3	ZP4
Zooterapie od roku	2014	Nevím	2012	Nevím
Počet zoterapeutů	1 + 2 psi	1	1	1
Smlouva	Ano	Ano	Ano	Nevím
Organizace	Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s.	Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s.	Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s.	Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s.
Druhy zvířat	Pes	Pes	Pes	Pes
Forma	Individuální	Skupinová	Obě	Individuální
Oddělení	ONP	ONP	SL, ONP	SL, ONP
Informovanost pacientů o Z	Od personálu	Od personálu	Nástěnka, personál, sociální pracovník	Webové stránky, personál
Výběr pacientů	Jejich zájem	Zájem a příznivý zdr. Stav	Zájem, udržení pozornosti	Nevím
aktivity	Kontakt, hlazení, pamlsky, česání atd.	Přednáška, ukázka výcviku, pamlsky atd.	Aportování, česání, pamlsky, kontakt	Kontakt, hlazení, pamlsky

Zdroj: vlastní výzkum

Výsledky z tabulky č. 8 ukazují, že je v nemocnicích Jihočeského kraje využíváno pouze canisterapie, s mírnou převahou skupinové formy, v jedné z nemocnic je využíváno obou forem. V jedné z nemocnic zúčastněných ve výzkumném šetření, je zooterapie poskytována od roku 2012, jedná se o nejdelší dobu poskytování zooterapie ze všech tří nemocnic, kde šetření proběhlo. Dva z komunikačních partnerů byli v nemocnici zaměstnáni jen krátce, proto si nebyli jisti, jak dlouho je u nich na oddělení zooterapie poskytována.

Hlavní organizací, která zastřešuje poskytování zooterapie v nemocnicích Jihočeského kraje, je Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s. Setkala jsem se pouze s aktivitami za asistence zvířat (AAA). Zooterapie v nemocnicích je poskytována často dobrovolníky, kteří sami vlastní a cvičí zooterapeutická zvířata a mají zooterapeutické zkoušky. ZP 3 k tomu uvedla: *„Jsem zaměstnanec nemocnice, a zooterapii dělám jako dobrovolník, pod Hafíkem. Dříve sem docházeli dobrovolníci právě z Hafíka, máme s nimi smlouvu a občas s ním spolupracujeme na větších, venkovních akcích. Pak jsem si udělala zkoušky s vlastním psem, takže nyní tady provádíme canisterapii hlavně spolu.“* Všichni komunikační partneři potvrdili, že je poskytování zooterapie ošetřeno smlouvou, jeden komunikační partner nevěděl, zda tomu tak je. Jeden z komunikačních partnerů uvedl na otázku: Jaké aktivity jsou při zooterapii využívány? Kromě běžných aktivit uvedených od ostatních ZP, jako je česání, podávání pamlsků, hlazení, kontakt se psem a další, také přednášku o canisterapii a ukázkou výcviku.

Pacienti jsou o možnosti využití zooterapie nejčastěji informováni od personálu, méně potom z nástěnek, nebo webových stránek. ZP 4 k tomu říká: *„Obejdeme všechny pokoje a pacientů se zeptáme, jestli by měli zájem. Většinou zájem mají, ale když se pak dostaneme k tomu, že by se měli přesunout za pejskem do společenské místnosti, občas se stane, že už se jim nechce. Dále se mohou lidé dozvědět o zooterapii z webových stránek, ale nevím, jestli se tam naši pacienti dostanou.“* Ohledně vybírání pacientů se ZP 2 vyjadřuje následovně: *„Pacienti hlavně musí chtít zúčastnit se. My jim to nabídneme a pokud se na to cítí, pomůžeme jim se na zooterapii připravit, nebo i dopravit. Pacient také podepisuje souhlas s účastí. Většinou vyjdeme vstříc všem, kteří mají zrovna zájem a jejich zdravotní stav jim to dovolí.“* ZP 1 tento výrok potvrzuje a doplňuje: *„Dochází sem teď mladý pes, který občas nezvládne obejít všechny zájemce, aby nedošlo k jeho přetěžování, ale pacienti to vždy pochopili. Příště se zase věnuje jim.“*

Během mého výzkumného šetření bylo zjištěno, že při zooterapii poskytované v nemocnici nedochází k zapojení, nebo spolupráci sociálních pracovníků. Pouze jeden z komunikačních parterů uvedl, že se pacienti mohou o možnosti zooterapie dozvědět právě od sociálních pracovníků, jejich funkce je zde tedy jen informativní, blíže se do celého procesu nezapojují. V rámci zooterapie je zapojen ošetřující personál, který zajišťuje, aby se pacient o zooterapii dozvěděl a dále, aby se pacient mohl zúčastnit (například pomoc se sebeobsluhou, hygienou, asistence při přesunu za zooterapií a zpět) a samotný zooterapeutický tým, který pak pracuje s pacienty samostatně, bez větší pomoci zdravotnického personálu.

4.3.3 Přínos zooterapie z pohledu personálu nemocnice

Tato část má za úkol zmapovat přínos zooterapie poskytované v nemocnici pacientům z pohledu ošetřujícího personálu, který se sice nemusí zooterapie přímo účastnit, ale má přehled o zdravotním stavu a rozpoložení pacientů, často s nimi také hovoří. V této části obsahoval rozhovor pět otázek, které měly za úkol zjistit, jaký má dle pracovníků zooterapie vliv na zmírnění osamělosti pacientů, kognitivní funkce, fyzické zdraví, psychický stav a komunikaci.

Tabulka č. 9: Přínos zooterapie z pohledu personálu

	ZP 1	ZP 2	ZP 3	ZP 4
Zmírnění osamělosti	Ano	Ano	Ano	Ano
Zlepšení kognitivních funkcí	Ne	Ano	Ano	Ano
Vliv na fyzické zdraví	Ano	Nevím	Ano	Ano
Vliv na psychický stav	Ano	Ano	Ano	Ano
Vliv na komunikaci	nevím	nevím	Ano	Ano

Zdroj: vlastní výzkum

Z tabulky č. 9 je patrné, že všichni komunikační partneři potvrzují pozitivní vliv zooterapie na pacienty. Objevila se jen jedna záporná odpověď, kterou ZP 1 okomentoval následovně: *“Myslím, že tak, jak tady nyní canisterapie probíhá, není možné, aby měla vliv na paměť, nebo řeč. Možná, kdyby probíhala pravidelněji, dalo by se to lépe posoudit. Aktuálně si ale myslím, že tam žádný vliv není, nebo jen minimální.”* Podobně ZP 1 odůvodnil i odpověď na poslední otázku: *„Vliv na zlepšení komunikace u pacientů bych také nerad posuzoval, nyní sem canisterapeut chodí nepravidelně, myslím, že by setkání muselo být častější“* Právě častost a intenzita setkávání pacientů se zooterapeutickým týmem, je i podle ostatních komunikačních partnerů limitující a omezuje tím potenciální vliv zooterapie na zdraví pacientů. ZP 3 doplňuje: *„Myslím si, že canisterapie má určitě velmi pozitivní vliv na psychický i fyzický stav, pacient přijde na jiné myšlenky, zabaví se, popovídá si a má z toto pěkný zážitek. Celkový vliv je určitě*

pozitivní. Aby byl pozitivní vliv na fyzickou kondici a kognitivní funkce více znatelný, muselo by asi spíše jít o AAT a setkávání by muselo být dlouhodobější.“ ZP 4 vnímá hlavní přínos canisterapie v prolomení komunikačních bariér: „Pes může působit jako zdroj témat, pacient se uvolní, připadá si lépe.“ Co se týče fyzické kondice, má dle něj canisterapie pozitivní vliv zejména na hrubou a jemnou motoriku: „Je hezké vidět, když vidíte, že se paní, která se celou dobu odmítala sama zvedat na posteli, vidí, že přichází na návštěvu pejsek a najednou sama sedí a natahuje k němu ruce“. ZP 3 s pozitivním vlivem na jemnou a hrubou motoriku souhlasí a dodává: „Už jen to, že má pacient motivaci zvednout se, přejít chodbu, nebo natáhnout ruku k podání piškotů je hodně důležité. Myslím, že by canisterapie mohla mít vliv i na psychosomatiku, protože už jen myslet na něco jiného může pomoci k uzdravení.“

5. Diskuze

Cílem této bakalářské práce bylo zmapovat, jak je poskytována zooterapie, jako podpůrná léčebná metoda psychosociálního zdraví, z pohledu pacientů a pacientek lůžkových odděleních nemocnic v Jihočeském kraji. V rámci tohoto cíle byly stanoveny dvě hlavní výzkumné otázky. HVO1: Jak probíhá poskytování zooterapie v nemocnici? A HVO2: Jaký je přínos zooterapie z pohledu pacientů a pacientek?

HVO 1 byla zodpovězena následovně: V nemocnicích Jihočeského kraje je v rámci zooterapie poskytována pouze canisterapie. Komunikační partneři považují psy za důvěryhodné, bezpečné a partnerské, měli s nimi mnoho pozitivních zážitků i vzpomínek. I když jsou jim psi nejbližší, někteří by přesto uvítali i další druhy zvířat, zejména kočky. Mírně převažuje skupinová forma zooterapie nad formou individuální. Pacienti se o zooterapii dozvídají nejčastěji od personálu. Zooterapii v nemocnicích provozují zooterapeuté - dobrovolníci s vlastním psem, většinou tito dobrovolníci působí pod Výcvikovým canisterapeutickým sdružením Hafík, z.s. Ve všech případech se jedná se o metodu AAA, tedy aktivity za asistence zvířat.

Dle mého názoru by se při poskytování zooterapie v nemocnici jistě úspěšně uplatnila i další zvířata. Na rozdíl od Dobrovolnického centra Lékořice, z.s., však v nemocnicích Jihočeského kraje není využíváno k zooterapii jiných zvířat než psů. I když jsou psi mezi pacienty nejoblíbenější, domnívám se, že by se v jihočeských nemocnicích dobře uplatnily zejména kočky, které mají úspěch právě v pražských nemocnicích, což jsem mohla sama vidět právě v Thomayerově nemocnici, kde jsem byla přítomna při praktikování felinoterapie. Výhody felinoterapie popisují již v teoretické části, kočka má například výhodu menší hmotnosti, tudíž je velmi vhodná i k přikládání pacientovi do postele, kde si ji může hladit, nechat se zahřívát a užívat si její společnost i jemné předení. Domnívám se však, že zatím není, kdo by v jihočeských nemocnicích felinoterapii prováděl, zooterapie je zde zajišťována Výcvikovým canisterapeutickým sdružením Hafík, z.s., které se věnuje v největší míře právě canisterapii.

Při otázce, zda by si pacienti přáli vyzkoušet zooterapii i s jinými zvířaty, jsem se setkala často s názorem, že pes je ideální a je pro zooterapii nejvhodnější, mnohdy si pacienti nedokázali ani přestavit využití jiného zvířete. Jeden komunikační partner dokonce uvedl, že by si nepřál vyzkoušet felinoterapii, protože vnímá kočky jako nespolehlivé, až nebezpečné, zejména kvůli drápkům. Možnost takové obavy z koček, nebo nedůvěru

k nim popisuje i Nerandžič (2006). Tento autor popisuje jako hlavní podmínku pro využívání felinoterapie klientem právě jeho pozitivní vztah ke kočkám. Dle mého názoru, se u seniorů můžeme setkat s negativním vztahem právě ke kočkám, kvůli tomu, že kočky nebyly dříve tak často považovány za domácí mazlíčky, ale byly spíše „chytačkami myši“ a také se kolem nich tradovalo mnoho pověr, například, že černé kočky nosí smůlu a podobně. Přesto mohou kočky nabídnout široké spektrum výhod během zooterapie, jak uvádí například Bajtlerová a kol. (2014), Kohoutová a Gardiánová (2013), nebo také Hypšová (2007).

Myslím si však, že v budoucnu se bude felinoterapie v nemocnicích rozšiřovat a je jen otázkou času, než se dostane i do jihočeských nemocnic. Svobodová a kol. (2014) popisuje, že vzhledem k poskytování zooterapie v nemocnicích zejména dobrovolníky, je převážně využívána metoda AAA, což se během výzkumu potvrdilo. Tato autorka dále uvádí, že by jistě bylo velmi přínosné i využití AAT, pro tuto metodu však nejsou zatím v České republice vhodné podmínky. Vzhledem k tomu, že komunikační partneři během výzkumného šetření poměrně často uváděli, že k posouzení vlivu například na mírnění bolesti, nebo zlepšení komunikace, či motoriky by bylo nutné účastnit se zooterapie intenzivněji a častěji, souhlasím s autorkou v tom, že by bylo velice vhodné zapojení metody AAT v rámci zooterapie v nemocnicích, vzhledem k tomu, že metoda AAT působí intenzivněji, má jasně stanovené cíle a je poskytována nejen dobrovolníky, ale zejména profesionály, nebo alespoň ve spolupráci s nimi.

HVO2 byla zodpovězena takto: V rámci výzkumného šetření pacienti uváděli jako hlavní přínos zejména zlepšení nálady, radost z kontaktu, oživení vzpomínek, kontakt s dalšími lidmi a také vytržení z rutiny běžného dne v nemocnici – nové zážitky a zajímavé trávení volného času. Z výsledků tedy vyplynulo, že je zooterapie poskytována v nemocnicích pacienty velmi oceňována zejména proto, že pomáhá aktivizovat, přerušit nemocniční rutinu, zabaví pacienty a poskytne jim společenský kontakt. Tato domněnka je v souladu se Stone (2003), která uvádí rozptýlení nemocniční rutiny a poskytnutí bezpodmínečného přijetí pacienta zvířetem jako jedny z hlavních přínosů zooterapie v nemocnicích.

Všichni komunikační partneři hodnotí zlepšení nálady, zmírnění stresu, zmírnění pocitu osamění a rozvíjení vztahů s okolím pomocí zooterapie na škále (1 = ano; 2 = spíše ano; 3 = spíše ne; 4 = ne; 5 = nevím) většinou jako ano, nebo spíše ano, pouze jeden komunikační partner uvedl, že zooterapie nemá pozitivní vliv na rozvíjení vztahů

s okolím. Ukázalo se však, že komunikační partner má problémy se sluchem, které ovlivňují jeho vztahy a komunikaci, protože se kvůli špatnému sluchu komunikaci vyhýbá. Naopak na otázku, zda zooterapie pomáhá zmírňovat bolest, odpověděli komunikační partneři: ne, spíše ne, jednou spíše ano a jednou ano, ale pouze v domácím prostředí, se svými zvířaty.

Důvodem tohoto hodnocení může být, jak je již uvedeno výše, že zooterapie probíhá pouze formou AAA a jen málo často a nepravidelně, nebo také kvůli subjektivnímu hodnocení bolesti, používání farmakoterapie apod. Během výzkumného šetření jsem se často setkávala s tím, že komunikační partneři (z prvního výzkumného souboru tvořeného pacienty), díky zooterapii velmi intenzivně vzpomínali na svá vlastní zvířata, jejichž ztráta, nebo odloučení od nich, je pro pacienty velmi smutná a emotivní. Galajdová (2011) popisuje jako jeden z hlavních přínosů zooterapie pro seniory oživení vzpomínek. S autorkou musím souhlasit, vzhledem k tomu, že jsem se během rozhovorů s pacienty setkala mnohdy s delším vyprávěním, spojeným se vzpomínáním, nejen na své mazlíčky.

Také možnost aktivizace považuji právě v nemocničních zařízeních jako velmi přínosnou, vzhledem k tomu, že se může lehce stát, že pacient kvůli dlouhodobé hospitalizaci, nepříznivému zdravotnímu stavu a ztrátě přirozených kontaktů i prostředí ztratí zájem o veškerou činnost a většinu dne tak tráví na lůžku. Holmerová a kol., (2013) popisuje moderní léčebný proces v nemocnicích zaměřen více na výkon a moderní technologie, proto se pacient může stát pouze objektem péče, nikoli partnerem, který se na rozhodování o sobě sám podílí. Zastávám názor, že je tento problém ve zdravotnické péči velice aktuální. S touto domněnkou souhlasí Galajdová (2011), která popisuje u pacientů riziko deprese, omezení sociálního kontaktu, zhoršení hybnosti a další komplikace. Tato autorka také klade velký důraz na chápání člověka jako celku, z pohledu holistického přístupu. Právě podle tohoto přístupu vnímám jako důležité využití alternativních a doplňujících léčebných metod, do kterých, kromě zooterapie, můžeme řadit i muzikoterapii, arteterapii a další. Přítomnost psa je pak velice šetrným způsobem, jak takového člověka motivovat a nabídnout mu nějakou činnost a aktivizaci, která ve svém důsledku má pozitivní vliv i na uzdravování člověka (Zooterapie, ©2018).

Autorky Stančíková a Šabatová (2012) popisují možné snížení pocitu osamění u pacienta, který se v rámci hospitalizace náhle ocitá odtržen od svých blízkých a od svého známého a komfortního prostředí. Dle těchto autorek může zooterapie pomoci udržet pacienta

aktivního a zprostředkovat mu kontakt s vnějším světem a uvolnit komunikační bariéry. Člověk dlouhodobě hospitalizovaný v nemocnici může právě pocity osamění, nejistoty a bolesti prožívat, proto je dle mého názoru zooterapie v nemocnicích více než vhodná.

Pro obě HVO byly sestaveny další otázky, které byly pokládány komunikačním partnerům v rámci polostrukturovaných rozhovorů během výzkumného šetření. Některé z nich byly určeny jako dílčí výzkumné otázky: DVO1: Kterí pracovníci se účastní poskytování zooterapie v nemocnicích? DVO2: Jak často probíhá zooterapie v nemocnicích Jihočeského kraje? DVO3: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti sociálně-emoční? DVO4: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti komunikační? DVO5: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti kognitivní? DVO6: Jaký je přínos zooterapie pro pacienty v oblasti tělesné?

Výzkum měl být realizován v Thomayerově nemocnici a ve Fakultní nemocnici Královské Vinohrady, v rámci projektu Zooterapie Dobrovolnického centra Lékořice, z.s., kde je využívána canisterapie, felinoterapie a zooterapie s malými zvířaty (zakrslý králík, křeček syrský dlouhosrstý, morčata, želva). Spolupráce bohužel i přes vstřícný přístup Dobrovolnického centra a zooterapeutky Evy Křemenové nebyla možná, protože zdravotní stav pacientů nedovoloval provést výzkumné šetření. Výzkum byl proto přesunut do nemocnic Jihočeského kraje, kde se však také nepodařilo oslovit dostatečný počet pacientů, ze stejných důvodů, jako tomu bylo v DC Lékořice. Proto byl první výzkumný soubor doplněn druhým výzkumným souborem, který tvořili pracovníci nemocnice, kteří se podílejí na zajišťování zooterapie. Nakonec se tato kombinace dvou výzkumných souborů ukázala jako přínosná, protože pracovníci mohli vhodně doplnit výpovědi pacientů i ze svého odbornějšího pohledu a odpovědět tak i na některé otázky, které by pacientům nemohly být položeny.

Zooterapie poskytovaná v nemocnicích je poměrně novým trendem, který se rozvíjí teprve necelé desetiletí a je tedy možné předpokládat, že se bude nadále rozšiřovat a zdokonalovat. Zásadní problém vnímám v nezakotvení zooterapie v právním systému České republiky, nesjednocení metodiky i požadavků na vzdělání a zkoušky zooterapeutických týmů. To vytváří problém i s financováním výkonu zooterapie, proto je vykonávána hlavně dobrovolníky, kteří zooterapii poskytují ve svém volném čase, většinou bez větších finančních příspěvků. Svobodová a kol. (2014) s touto domněnkou souhlasí a doplňuje, že jen zcela výjimečně se setkáváme s poskytováním zooterapie

komerčně. Domnívám se, že právě proto dochází k tomu, že je zooterapie poskytována nepravidelně, někdy jednorázově. Dobrovolník nemá možnost docházet do nemocnic často, vzhledem k vlastnímu povolání a někdy dochází k omezení zooterapie, v případech, kdy rodinná, finanční, zdravotní, nebo jiná situace, nedovoluje zooterapeutickému týmu zooterapii poskytovat. Výzkumné šetření ukázalo, že v dané nemocnici často působí jen jeden zooterapeutický tým, proto je těžké v případě výpadku týmu, zooterapii nahradit.

Během výzkumu mě překvapilo, že ošetřující personál v nemocnicích není příliš zapojen do poskytování zooterapie. V jediném případě jsem se setkala s tím, že jeden z komunikačních partnerů působil zároveň jako zdravotnický personál a zároveň jako zooterapeut s vlastním zooterapeutickým psem. Ošetřující personál tak vnímá zooterapii jen jako aktivitu, o které pacienty informuje, na kterou je připraví a případně je dopraví na společenskou místnost a zpět. I pro personál však návštěva zvířete na oddělení působí jako radostná událost a rozptýlení. Už příchod psa na oddělení, přivítání se s ním a podávání pamlsků bylo personálem velmi oblíbené a veselé. I přes počáteční překvapení mi později došlo, že personál nemá příliš možnost zapojit se do AAA, navíc je většinou velmi pracovně vytížen a nemá proto čas se zooterapie více aktivně účastnit.

Stejně tak zooterapie v nemocnicích, které jsem navštívila, probíhá bez většího zapojení sociálních pracovníků. Ti fungují většinou jen jako informační kanál, který může pacienta informovat o možnosti využití zooterapie. Myslím si, že tomu tak je zejména proto, že sociální pracovníci mají často na starost hodně pacientů z různých oddělení, proto je jejich práce, více kancelářská a časové možnosti a náplň práce jim nedovolují zapojovat se více do aktivit na odděleních, včetně zooterapie. Nevylučuji však, že by se v případě zájmu a nadšení pro zooterapii sociální pracovník mohl podílet na poskytování zooterapie, nebo ji dokonce sám poskytovat, například jako dobrovolník s vlastním zvířetem. Vzhledem k oboru, který studuji, považuji za smutné, že sociální pracovníci nemají možnost se do aktivit s pacienty více zapojovat.

Na závěr diskuze bych ráda uvedla, že všechny mé zkušenosti v rámci výzkumného šetření byly velmi pozitivní. Přístup personálu byl vždy vstřícný, pacienti byli z návštěvy zooterapeutického týmu nadšení, doptávali se na termín příští návštěvy a nadšeně mi o svých zvířecích terapeutech vyprávěli. Měla jsem možnost zhlédnout individuální i skupinovou formu a přikláním se k názoru, že není důležité, jaké formy či druhy nebo

metody zooterapie jsou využívány, ale to, že je vůbec využívána. Pro pacienty je vytržení z denní rutiny nesmírně důležité, stejně jako setkávání s novými lidmi i podněty. Ve chvíli, kdy přijde pes na oddělení a vy můžete být svědky toho, jak se pacienti, kteří se před chvílí bez asistence ani nepohnuli, najednou zvedají, aby se převlékli, učesali a vyrazili vstříc zážitkům se zoterapeutickým týmem, hned víte, že zooterapie má cenu.

6. Závěr

V bakalářské práci, která se věnovala tématu „Poskytování zooterapie v nemocnici z pohledu pacientů a pacientek“ jsem se v první části věnovala teoretickému vymezení oboru zooterapie a objasnění základních pojmů. Cílem bylo zpracovat všechny použité zdroje literatury přehledně tak, aby vytvořily ucelený přehled o poskytování zooterapie i pro širší veřejnost, která často nemusí být plně informovaná o tomto druhu terapie. Konkrétně jsem se věnovala historickému vývoji využívání zvířat a jejich pozitivních vlivů na člověka, dále uvádím pro přehled několik organizací, které působí na poli české i celosvětové zooterapie, rozdělení zooterapie dle kritérií a jejich popis. Blíže se pak věnuji hlavně canisterapii a felinoterapii, protože právě psi a kočky jsou u nás nejvíce využívanými druhy zvířat. Na konec teoretické části také uvádím kapitolu, která se věnuje specifickým zooterapie poskytované v nemocnicích.

Cílem bakalářské práce je zmapovat poskytování zooterapie, jako podpůrné léčebné metody psychosociálního zdraví, z pohledu pacientů a pacientek na lůžkových odděleních nemocnice. Z důvodu komplexního pohledu na zkoumanou problematiku, byli kromě pacientů do výzkumného šetření formou polostrukturovaných rozhovorů zapojeni i komunikační partneři, působící jako personál nemocnice, který pomáhá zajišťovat poskytování zooterapie. Vzhledem k cíli byly zvoleny dvě výzkumné otázky: HVO1: Jak probíhá poskytování zooterapie v nemocnici? HVO2: Jaký je přínos zooterapie z pohledu pacientů a pacientek?

Z výzkumu vyplynulo, že je zooterapie pro pacienty přínosná zejména v oblasti zlepšení nálady, omezení osamocení, kontaktu s okolím, dále pomáhá i s procvičením paměti a jemné i hrubé motoriky. Také rozptýlení z denní rutiny je pacienty vnímáno velmi pozitivně. Výzkum dále ukázal, že se zooterapie v nemocnicích rozvíjí teprve v posledním desetiletí, proto lze očekávat její zdokonalování i rozšíření do dalších nemocnic. Zatím je využívána zejména metoda AAA, která má menší terapeutický účinek, než je tomu u AAT. Hlavním využívaným zvířetem je pes, v rámci nemocnic Jihočeského kraje jsem se nesetkala s jiným zvířetem, které by působilo jako zooterapeutické. Mírně převládá skupinová forma, kde se zooterapeutický tým nemá možnost věnovat pacientovi individuálně, nabízí však výhodu kontaktu s více lidmi, poznání dalších pacientů a komunikaci s nimi. Pro budoucí zlepšení poskytování zooterapie by bylo velmi přínosné, kdyby došlo ke sjednocení metodik a zakotvení

zooterapie v legislativě ČR. V situaci, kdy celé poskytování zooterapie v nemocnicích visí pouze na dobrovolnících a dobrovolnických centrech, nejsou vytvořeny příliš vhodné podmínky k většímu rozvoji a ustálení zooterapie i přesto, že výzkum ukázal, že zintenzivnění zooterapie by mohlo odhalit a prohloubit i další pozitivní vlivy na zdraví pacientů.

Tato práce může být přínosná pro laickou i odbornou veřejnost, která se začíná zajímat o zooterapii a chtěla by se dozvědět i o jejím poskytování v nemocnicích, které je teprve na vzestupu, i přesto, že je stejně důležité, jako poskytování zooterapie v jiných zařízeních, v některých případech dokonce i potřebnější. Bakalářská práce podává zprávu o tom, jak, v kolika nemocnicích a komu je zooterapie v jihočeských nemocnicích poskytována a co znamená právě pro pacienty, kteří se jí účastní. V neposlední řadě může být využita jako zpětná vazba týkající se poskytování zooterapie v nemocnici z pohledu pacientů a pacientek.

7. Seznam použité literatury

1. oddělení následné péče ©2018. [online] Nemocnice České Budějovice. [cit. 2018-05-20]. Dostupné z: <http://www.nemcb.cz/1-oddeleni-nasledne-pece/>.
2. *About us* ©2018. [online] Pet Partners. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <https://petpartners.org/about-us/>.
3. ALTSCHILLER, D., 2011. *Animal-Assisted Therapy*. Santa Barbara: Greenwood. 179 s. ISBN 978-0-313-35720-6.
4. BAJTLEROVÁ, I. a kol., 2014. *Využití vybraných druhů zvířat v zoorehabilitaci*. Praha: Česká zemědělská univerzita. 93s.
5. *Canisterapie* © 2018. [online]. Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://www.canisterapie.org/c-25-canisterapie.html>.
6. DISMAN, M., 2011. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 4. vydání. Praha: Karolinum Press. 374 s. ISBN 9788024619668.
7. EATON-STULL, Y., 2016. Mental Health Monitor: Animal-Assisted Crisis Response. *Social Work Today*, 18(2).
8. EISERTO VÁ, J., 2007a. Canisterapie – terminologie. In: VELEMÍNSKÝ, M., *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 60-61. ISBN 978-80-7322-109-6.
9. EISERTO VÁ, J., 2007b. Plemena psů využívaná pro canisterapii, výběr vhodných psů. In: VELEMÍNSKÝ, M. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 65-67. ISBN 978-80-7322-109-6.
10. EISERTO VÁ, J., ŠVESTKOVÁ, R., 2011. *Pohybové a volnočasové aktivity se zaměřením na problematiku canisterapie*. České Budějovice: ZSF JČU. 106 s. ISBN 987-80-7394-294-6.
11. *ESAAT - European Society for Animal Assisted Therapy* ©2018. [online]. ESAAT [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://www.esaat.org/>.
12. *Felinoterapie*, ©2018. [online]. Aura Canis. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://www.auracanis.cz/index.php/terapie/felinoterapie>.
13. FREEMAN, M., 2007. Terminologie v zooterapii. In: VELEMÍNSKÝ, M. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 30 - 37. ISBN 978-80-7322-109-6.
14. FINE, A. H., 2015 *Handbook on animal-assisted therapy: foundations and guidelines for animal-assisted interventions*. 4. vydání. Boston: Elsevier Academic Press, 427 s. ISBN 978-0-12-801292-5.

15. FORD, G., 2004. Návštěvní služba, zvířaty podporovaná terapie a pedagogika v Německu. *Mezinárodní seminář o zooterapii k tvorbě metodiky*. Brno: Sdružení Folia, s. 62-66. ISBN 80-239-3591-7.
16. GALAJDOVÁ, L., 1999. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Praha: Grada, Strom života. 160 s. ISBN 80-7169-789-3.
17. GALAJDOVÁ, L., GALAJDOVÁ, Z., 2011. *Canisterapie: pes lékařem lidské duše*. Praha: Portál. 168 s. ISBN 978-80-7367-879-1.
18. GARDIÁNOVÁ, I., HEJROVÁ, P., 2015. Využití drobných zvířat – savců, ptáků, ryb v zooterapii. *Kontakt*. 17(3), 194-199. ISSN 1212-4117.
19. GARDINER, C., a kol., 2016. Interventions to reduce social isolation and loneliness among older people: an integrative review. *Health & Social Care in the Community*. The University Of Scheffield. doi: <https://doi.org/10.1111/hsc.12367>.
20. GAVORA, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
21. GÖHNER, A., a kol., 2018. Nichtmedikamentöse Behandlung von Demenz in gerontopsychiatrischen Einrichtungen. *Zeitschrift für Gerontologie und Geriatrie* [online]. 51(2), 169-183 [cit. 2018-08-09]. doi: 10.1007/s00391-016-11617.
22. GREIFFENHAGEN, S., O. BUCK - WERNER, 2012. *Tiere als Therapie: Neue Wege in Erziehung und Heilung*. 4. vydání. Verlag: Kynos. 332 s. ISBN 978-3-933228-24-6.
23. HAHSLER, M., 2011. *Katzen: Seelenfreunde und therapeutische Helfer*. Wien: Verlagshaus der Ärzte. 144 s. ISBN 978-399-0520-017.
24. HENDL, J., 2016. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 4. vydání. Praha: Portál. 440 s. ISBN 978-80-262-0982.
25. HLUŠIČKOVÁ, T., GARDIÁNOVÁ, I., 2014. Využití farmingterapie pro léčebné účely. *Kontakt* 16(1), 58-64. ISSN 1212-4117.
26. HOLMEROVÁ, I., a kol., 2013. Geriatrický pacient, geriatrická farmakoterapie a kvalita života. *Praktické lékařství*. Praha: Univerzita Karlova, 9(3), 114-116.
27. HURDOVÁ, J., ECKSCHLAGEROVÁ, K., VOJTĚCHOVÁ, Y., 2011. Zooterapie ve FN Motole. In: *Sborník příspěvků ke konferenci Má zooterapie zelenou?* Praha: Dobrovolnické centrum FN v Motole, s. 8-10.
28. HYPŠOVÁ, D., 2007. Felinoterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 30-37. ISBN 978-80-7322-109-6.
29. *IAHAIO White Paper, 2014*. The IAHAIO Definitions for Animal Assisted Intervention and Guildelines for Wellnes of Animals Involved. 10 s.

30. *Jaká kočka je vhodná pro felinoterapii* © 2018. [online]. Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://www.canisterapie.org/c-65-vyber-kocky.html>.
31. KOHOUTOVÁ, P., GARDIÁNOVÁ, I., 2013. Využití koček v zooterapii. *Kontakt*. 15(3), 282-288. ISSN 1212-4117.
32. KUTNOHORSKÁ, J., 2009. *Výzkum v ošetrovatelství*. Praha: Grada. Sestra. 175 s. ISBN 978-802-4727-134.
33. LACINOVÁ, J., 2007. Historický vývoj zooterapie a její současný stav. In: VELEMÍNSKÝ, M., *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 27 – 29. ISBN 978-80-7322-109-6.
34. LINDER, D. E., 2017. Animal-assisted interventions: A national survey of health and safety policies in hospitals, eldercare facilities, and therapy animal organizations. *American Journal of Infection Control* [online]. 45(8), 883-887 [cit. 2018-08-09]. doi: 10.1016/j.ajic.2017.04.287. Dostupné z: <http://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0196655317306338>.
35. LOUČKA, R., 2005. Metody práce VCHC Fitmin při skupinové a individuální terapii. *Mezinárodní seminář o zooterapiích. Tvorba norem praxe I*. Brno: Sdružení Filia, s. 39-40. ISBN 80-239-5863-1.
36. MATOUŠEK, O. a kol., 2013. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál. 576 s. ISBN 978-80-262-0366-7.
37. MCCULLOUGH, A., 2018. Physiological and behavioral effects of animal-assisted interventions on therapy dogs in pediatric oncology settings. *Applied Animal Behaviour Science* [online]. 200, 86-95 [cit. 2018-08-09]. doi: 10.1016/j.applanim.2017.11.014. Dostupné z: <https://linkinghub.elsevier.com/retrieve/pii/S0168159117303301>.
38. *Metody canisterapie* ©2018. [online]. Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s. [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://www.canisterapie.org/c-35-zpusoby-aplikace.html>.
39. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
40. *Mission and goals* ©2018. [online]. IAHAIO [cit. 2018-05-08]. Dostupné z: <http://iahaio.org/missions-goals/>.
41. MOTLOVÁ, L., 2011. Canisterapie u pacientů s demencí. In: *Sborník příspěvků ke konferenci Má zooterapie zelenou?* Praha: Dobrovolnické centrum FN v Motole, s. 11-14.
42. MÜLLER, O., 2014. *Terapie ve speciální pedagogice: teorie a metodika*. 2. vydání. Praha: Grada. 512 s. ISBN 978-80-247-4172-7.
43. NERANDŽIČ, Z., 2006. *Animoterapie aneb jak nás zvířata umí léčit*. Praha: Albatros. 160 s. ISBN 978-80-0001-8096.

44. *Nezávislý chovatelský klub* ©2018. [online]. Nezávislý chovatelský klub [cit. 2018-06-10]. Dostupné z: <http://www.nchk.estranky.cz/>.
45. ODENDAAL, J., 2007. *Zvířata a naše mentální zdraví: proč, co a jak*. Praha: Brázda. 176 s. ISBN 978-80-209-0356-3.
46. *Oficiální slovník* ©2009-2016. [online] Česká hiporehabilitační společnost. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/oficialni-slovník/>.
47. *nás* ©2009-2016. [online] Česká hiporehabilitační společnost. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/>.
48. *Poslání a cíle* ©2009-2016. [online] Česká hiporehabilitační společnost. [cit. 2018-02-01]. Dostupné z: <http://hiporehabilitace-cr.com/o-nas/poslani-a-cile/>.
49. *Pojem a vývoj* ©2018. [online]. Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s. [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://www.canisterapie.org/c-33-pojem-a-vyvoj.html>.
50. REISAUS, E., 2003. Kočka jako terapeut. *Mezinárodní seminář o zooterapii*. Brno: Sdružení Filia s. 29-32.
51. SCHMITZ, A., a kol., 2017. Animal-assisted therapy at a University Centre for Palliative Medicine – a qualitative content analysis of patient records. *BMC Palliative Care*.16 (50). 1-13. doi: 10.1186/s12904-017-0230-z.
52. SIEBENBURGEROVÁ M., 2009. *Canisterapie a její využití v komplexní psychiatrické péči*. In: Sborník příspěvků ke konferenci Zooterapie ve zdravotnických zařízeních. Praha: Dobrovolnické centrum FN v Motole, s. 7-8.
53. STANČÍKOVÁ, M., ŠABATOVÁ, J., 2012. Canisterapie v teorii a praxi: sborník her a pomůcek pro praktickou realizaci canisterapie u různých cílových skupin. Vyškov: Sdružení Piafa. 103 s. ISBN 978-80-87731-00-0.
54. STONE, S., 2003. CHATA – Zooterapie pro děti v nemocnici. *Mezinárodní seminář o zooterapii*. Brno: Sdružení Filia s. 39-41.
55. STRAUSS, A., CORBINOVÁ J., 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. 169 s. ISBN 80-85834-60-x.
56. SVOBODOVÁ, I., a kol., 2014. *Praktické využití psa v zoorehabilitaci*. Praha: Česká zemědělská univerzita. 193 s.
57. ŠOLTÉSOVÁ, D., BOSÁ, M., 2016. *Intervencie s asistenciou psov – úvod do teórie a praxe*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. 224 s. ISBN 978-80-555-1686-8.
58. ŠOLTÉSOVÁ, D., a kol. 2016. „*Canisterapia*“ na Slovensku – aktuálny stav optikou zmeny. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove. 156 s. ISBN 978-80-555-1733-9.

59. ŠVARŤÍČEK, R., a kol., 2014. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2. vydání. Praha: Portál. 384 s. ISBN 978-80-262-0644-6.
60. TICHÁ, V., 2007a. Indikace a cíle canisterapie. In: VELEMÍNSKÝ, M. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 77 - 81. ISBN 978-80-7322-109-6.
61. TICHÁ, V., 2007b. Působení canisterapie. In: Velemínský, M., *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona, s. 192 - 193. ISBN 978-80-7322-109-6.
62. TIELSCH GODDARD, A., GILMER, M. J., 2015. The Role and Impact of Animals with Pediatric Patients. *Pediatric Nursing*. 41(2) 65-71.
63. VELEMÍNSKÝ, M. a kol., 2007. *Zooterapie ve světle objektivních poznatků*. České Budějovice: Dona. ISBN 978-80-7322-109-6.
64. VOJTÍŠEK, P., 2012. Výzkumné metody: Metody a techniky výzkumu a jejich aplikace v absolventských pracích vyšších odborných škol. Praha. 54 s. ISBN 978-80-905109-3-7.
65. *Who We Are* ©2018. [online]. Pet Partners. [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <https://petpartners.org/about-us/who-we-are/>.
66. *Základní formy canisterapie* ©2018. [online]. Výcvikové canisterapeutické sdružení Hafík, z.s. [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://www.canisterapie.org/c-34-formy.html>.
67. *Zooterapie* ©2018. [online]. Dobrovolnické centrum Lékořice. [cit. 2018-05-01]. Dostupné z: <http://www.lekorice.com/projekty/zooterapie/>.

8. Seznam použitých zkratek

AAA	Animal Assisted Activity
AAT	Animal Assisted Therapy
AAE	Animal Assisted Education
AACR	Animal Assited Crisis Response
AOVZ	Asociace zastánců odpovědného vztahu k malým zvířatům
DC	Dobrovolnické centrum
ESAAT	Evropská asociace pro terapii za pomoci zvířat
IAHAIO	Internationaal Association of Human-Animal Interaction Organization
ONP	Oddělení následné péče
SL	Sociální lůžka
WHO	Světová zdravotnická organizace
z.s.	zapsaný spolek
KP 1	komunikační partner 1
KP 2	komunikační partner 2
KP 3	komunikační partner 3
KP 4	komunikační partner 4
KP 5	komunikační partner 5
ZP 1	pracovník nemocnice 1
ZP 2	pracovník nemocnice 2
ZP 3	pracovník nemocnice 3
ZP 4	pracovník nemocnice 4
N 1 - N 8	označení nemocnic

9. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor s pacienty, kteří se účastní zooterapie v nemocnici

Příloha č. 2 – Záznamový arch pro polostrukturované rozhovory

Příloha č. 3 – Průvodní dopis pro hlavní sestry

Příloha č. 1 – Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor s pacienty, kteří se účastní zooterapie v nemocnici

Dobrý den,

jmenuji se Petra Kymlová a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 3. ročníku oboru Rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory.

Tématem mé bakalářské práce je „**Poskytování zooterapie v nemocnicích z pohledu pacientů a pacientek**“. Součástí práce bude výzkum, který pomůže zmapovat poskytování zooterapie v nemocnicích a její přínos pro pacienty. Výzkum probíhá formou rozhovrů s pacienty, kteří se zooterapie účastní.

Pro tento výzkum bych Vás chtěla požádat o rozhovor na téma zooterapie. Pokud si na některou otázku nebudete přát odpovědět, můžete se odpovědi zdržet. Všechny rozhovory budou provedeny anonymně, nikde nebude uvedeno vaše jméno, nebo jiné identifikační údaje.

Se všemi získanými informacemi budu nakládat v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění. Výsledky výzkumného šetření budou vyhodnoceny souhrnně v mé bakalářské práci a pokud budete mít o ně zájem, ráda Vám je poskytnu.

Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor s pacienty,

kteří se účastní zooterapie v nemocnici

Sociodemografické údaje

1. Pohlaví (muž/žena)
2. Věk
3. Délka pobytu v nemocnici
4. Bydliště (venkov, město)
5. Máte doma nějaká zvířata? (ano/ne)

Průběh zooterapie

6. Můžete mi popsat Váš vztah ke zvířatům?
7. Můžete mi popsat Vaše zkušenosti s průběhem zooterapie?

(Jak probíhá přivítání, jaký je průběh, jaké pomůcky používáte, jaká je vaše oblíbená aktivita, jaká je Vaše méně oblíbená aktivita)
8. Jak často se účastníte zooterapie?
9. Jak dlouho stekání se zooterapeutickým týmem trvá?
10. Kde zooterapie probíhá? (na chodbě, ve společenské místnosti, na pokoji)
11. S jakými zvířaty se při zooterapii setkáváte? (jaká plemena, atd.)
12. Přál/a byste si vyzkoušet zooterapii i s jiným zvířetem? Pokud ano, proč?
13. Navštěvujete individuální formu zooterapie?
14. Navštěvujete skupinovou formu zooterapie?
15. Přál/a byste si, abyste se mohl/a zooterapie účastnit častěji?
16. Jste spokojen/a s průběhem zooterapie? (ano, spíše ano, spíše ne, ne, nevím)
17. Změnil/a byste něco na průběhu zooterapie? (prostory, čas, druh zvířete,...)
18. Setkal/a jste se s nějakou negativní zkušeností při zooterapii?

Přínos zooterapie

V čem vidíte přínos zooterapie?

- a) Oblast sociálně-emoční (tyto oblasti jsou čerpány z Šabatové a Stančíkové)
 1. Jaké pocity ve Vás kontakt se zvířetem vyvolává?

(radost, uvolnění, pocit bezpečí,...)
 2. Pomáhá Vám zooterapie zmírnit stres?

Ano 2) Spíše ano 3) Spíše ne 4) Ne 5) Nevím

3. Zlepšuje vám zooterapie náladu?

Ano 2) Spíše ano 3) Spíše ne 4) Ne 5) Nevím

4. Zmírňuje u Vás zooterapie pocit osamění?

Ano 2) Spíše ano 3) Spíše ne 4) Ne 5) Nevím

5. Rozvíjí zooterapie Vaše vztahy s okolím? Jak? (zooterapeut, pacienti, personál)

b) Oblast komunikační

6. V čem je pro Vás přínosná komunikace se zooterapeutickým týmem?

c) Oblast kognitivní

7. Pomáhá Vám zooterapie procvičovat paměť?

Ano 2) Spíše ano 3) spíše ne 4) ne 5) Nevím

8. Myslíte si, že má kontakt se zvířetem vliv na rozvíjení řeči? (Slovní zásoba, výslovnost,...)

d) Oblast tělesná:

9. Pomáhá Vám zooterapie zlepšit vaši fyzickou kondici? Pokud ano, jak?

10. Motivuje vás zvíře k pohybu? Pokud ano, jak?

11. Pomáhá vám kontakt se zvířetem zmírňovat bolest?

Ano 2) Spíše ano 3) Spíše ne 4) Ne 5) Nevím

Děkuji Vám za Váš čas a spolupráci.

Příloha č. 2 – Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor s pracovníky nemocnice, kteří zajišťují poskytování zooterapie v nemocnici

Dobrý den,

Jmenuji se Petra Kymlová a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, 3. ročníku oboru Rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory.

Tématem mé bakalářské práce je „**Poskytování zooterapie v nemocnicích z pohledu pacientů a pacientek**“. Součástí práce bude výzkum, který pomůže zmapovat poskytování zooterapie v nemocnicích a její přínos pro pacienty. Výzkum probíhá formou rozhovorů s pacienty, kteří se zooterapie účastní a personálem, který zajišťuje její poskytování.

Pro tento výzkum bych Vás chtěla požádat o rozhovor na téma zooterapie. Pokud si na některou otázku nebudete přát odpovědět, můžete se odpovědi zdržet. Všechny rozhovory budou provedeny anonymně, nikde nebude uvedeno vaše jméno, nebo jiné identifikační údaje.

Se všemi získanými informacemi budu nakládat v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění. Výsledky výzkumného šetření budou vyhodnoceny souhrnně v mé bakalářské práci a pokud budete mít o ně zájem, ráda Vám je poskytnu.

**Záznamový arch pro polostrukturovaný rozhovor s pracovníky nemocnice,
kteří zajišťují poskytování zooterapie v nemocnici**

Sociodemografické údaje

1. Pohlaví
2. Věk
3. Pracovní pozice

Průběh zooterapie (z pohledu personálu nemocnice)

1. Od kdy se poskytuje zooterapie ve Vaší nemocnici?

2. Kolik zoterapeutů u vás působí?
3. Je spolupráce se zoterapeutem ošetřena smlouvou?
4. Patří zoterapeut pod nějakou zastřešující organizaci? Pokud ano, o jakou organizaci se jedná?
5. Jaké druhy zvířat jsou využívány?
6. Jaká forma zoterapie je praktikována?
 - a. individuální X skupinová
7. Na kterých odděleních nemocnice zoterapie probíhá?
8. Jak se o možnosti zoterapie mohou pacienti dozvědět?
9. Jak jsou vybíráni pacienti, kteří se budou zoterapie účastnit?
10. Jaké aktivity jsou při zoterapii využívány? (kontakt se zvířetem, hlazení, podávání pamlsků, česání, polohování, aj.)

Přínos zoterapie

- b. Zmírňuje podle Vás zoterapie osamělost pacientů? Jak?
- c. Má podle vás zoterapie vliv na zlepšení kognitivních funkcí pacienta (řeč, paměť,....)
- d. Má kontakt se zvířetem vliv na fyzické zdraví pacientů (např. zmírnění bolesti,...)?
- e. Má podle Vás zoterapie vliv na psychický stav pacienta (stres, deprese, nálada apod.)?
- f. Má dle Vašeho názoru zoterapie vliv na zlepšení komunikace pacientů?

Děkuji Vám za Váš čas a spolupráci.

**Petra Kymlová, Příčovy 45, Sedlčany 26401, e-mail: kymlova.93@seznam.cz,
mobil: 728 469 132**

Titul, jméno a příjmení

hlavní sestra

Název nemocnice

Adresa nemocnice

Žádost o spolupráci týkající se poskytování zooterapie v nemocnici

Vážená paní _____,

jmenuji se Petra Kymlová a jsem studentkou Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, studijního oboru Rehabilitační – psychosociální péče o postižené děti, dospělé a seniory (3. ročník).

V souvislosti se zpracováním mé bakalářské práce s názvem „Poskytování zooterapie v nemocnici z pohledu pacientů a pacientek“ se na Vás obracím s prosbou o spolupráci týkající se výzkumné části, jejímž cílem je zmapovat poskytování zooterapie, jako podpůrné léčebné metody psychosociálního zdraví, z pohledu pacientů a pacientek na lůžkových odděleních nemocnice.

Spolupráce by spočívala v provedení polostrukturovaných rozhovorů jednak s personálem zajišťující realizaci zooterapie, jednak s pacienty účastnicími se zooterapie. V případě souhlasu se spoluprací Vám ráda poskytnu další bližší informace týkající se kvalitativního výzkumu. Jakékoli podmínky z Vaší strany ráda splním a přizpůsobím se provozu a režimu v nemocnici tak, aby nebyla narušena péče o pacienty. Zjištěné výsledky mé bakalářské práce, budete moci využít mimo jiné jako zpětnou vazbu ohledně poskytování zooterapie ve vaší nemocnici

- bude zachována anonymita pacientů, pracovníků a zařízení/nemocnice

Se všemi získanými informacemi budu nakládat v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, v platném znění. Samozřejmě bude zachována anonymita pacientů a pracovníků nemocnice. Výsledky výzkumného šetření budou vyhodnoceny souhrnně v mé bakalářské práci a pokud budete mít o ně zájem, ráda Vám je poskytnu.

Předem Vám děkuji za kladné vyřízení mé žádosti.

Petra Kymlová